

€ 2,60

Št. 1

Januar 2002

Mladika

Fotografia: placana v gorovini - januar 2002 • Speculazione in a.p. al 2. colonna 2010 regge 2021 30 i mare di more - giornale 2002

Hočemo načrtovati svojo prihodnost?	01
Marjan Marinšek: Vanč	02
Sporočilo javnosti	03
M. Žitnik: Čarodejke (1)	04
Angelca Toure Sijanec: pesmi	07
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	09
Peter Merku: Iz spominov na starše (XVII.)	10
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: "Ni mogoče pozabiti doma!" Padalec Milan Golob (I. del)	12
Katarina Fistrovič: Sneži	15
Drago Štoka: Zorko Harej – osemdesetletnik	16
Iz gradiva o neki prenovi	17
Jože Velikonja: Prijatelj Rado Lenček – osemdesetletnik	18
Gérard de Nerval: Pesmice	20
Magda Jevnikar: Mala galerija Mladike: Avgust Černigoj	22
Antena	23
Ocene: Knjige: Razni, Misel za lepši dan (N. Zaghet); Ob knjigi Vinka Ošlaka Tri barve sveta (A. R.). Razstave: Ars Cretaria 20: 1981–2001 (M. Jevnikar)	30
Knjižnica Dušana Černeta (št. 38)	32
Na platnicah: Za smeh; Listnica uprave; Pisma	
Priloga: RAST 01 - 2002	

pisma

Vsem, ki so se nama lanskega septembra pridružili in podpisali pismo, naslovljeno na saškega ministra za kulturo, s prošnjo, da bi ohranili lužiškosrbske šole, in na katero je saško ministrstvo reagiralo mesec dni kasneje z dve strani dolgim pismom, v katerem navaja veljavne šolske zakone in pravila za vzdrževanje manjšinskih šol ter obljublja, da si bo v okviru svojih možnosti še naprej prizadevalo za ohranitev lužiškosrbske identitete s pomočjo šolske izobrazbe, želiva posredovati naslednja voščila, ki sva jih prejela koncem leta:

Zvezno predsedstvo DOMOWINE, registrirane Zveze lužiskih Srbov, Vam želi blagoslovljen Božič ter zdravja, sreče in uspeha v novem letu. Obenem se Vam najpristrčneje zahvaljujemo za Vašo dejavno podporo za ohranitev lužiskosrbskih šol. V upanju na nadaljno sodelovanje

Jan Nuk
predsednik
Budyšin, 18.12.2001

Der Bundesvorstand der DOMOWINA - Bund Lausitzer Sorben e. V. wünscht Ihnen ein gesegnetes Weihnachtsfest sowie ein gesundes, glückliches und erfolgreiches Neues Jahr. Zugleich

bedanken wir uns auf das herzlichste für Ihre tatkräftige Unterstützung bei dem Erhalt sorbischer Schulen. In der Hoffnung auf weitere gute Zusammenarbeit

Zwjazkowe pedsydstwo DOMOWINY - Zwjazka Lužiskich Serbow z.t. preje Wam wjesole a žohnowane hody kaž tež strone, zbožowne a wuspešne nowe leto. Zdobom so wutrobnje dzakujemy ya Wašu podperu pri zdzerženju serbskich šulow. W nadziji na dalše dobre zhromadne dzelo

Jan Nuk
predseyda/Vorsitzender
Budyšin, 18.12.2001

Mirella in Peter Merku

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija,
ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 2,60 €. Celoletna naročnina za Italijo 21,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 24,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

SLIKA NA PLATNICI: V župnijski cerkvi pri Sv. Ivanu v Trstu so na božičnem koncertu, ki so ga oblikovali tercet Ver laetum, oktet Suha in MePZ Divača, nastopili tudi svetoivanski otroci kot recitatorji. (foto Maver)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Hočemo načrtovati svojo prihodnost?

Na začetku lanskega leta je naša skupnost živela v zavesti hude negotovosti, ki je bila očitna vsem. V nas so se v pričakovanju zakonske zaščite mešali občutki optimizma in pesimizma, nemira in evforije. Končno smo zaščito dobili in doživeli nekakšno skupno zadoščenje in veselje, čeprav so eni bili z njo bolj zadovoljni kot drugi, lahko pa bi tudi obrnili, eni bolj nezadovoljni od drugih. Pa vendarle smo si oddahnili. Hladne prhe so prišle potem.

Po parlamentarnih volitvah je bilo že jasno, da nam bo trda predla, ker so se sogovorniki spremenili in vsi so razumeli, da jih bo pač treba nanovo prepričevati, kakor smo že tolikokrat v preteklosti, da hočemo - kot manjšina, kot skupnost, ne kot ena ali druga stranka - vzpostaviti normalne odnose tako z vlado kot z oblastmi na deželi in v krajevnih upravah. Nova oblast tega ni razumela ali ni hotela razumeti in dokazala, da nima namena posvečati nam veliko časa.

To pomeni, da se perspektiva urejenih odnosov in gotovosti še oddaljuje in da se moramo sprijazniti z zelo počasnim ritmom uresničevanja zakona. Že zaradi tega spoznanja je vsako odlašanje odveč: spričo negotovih perspektiv si moramo sami pogledati v oči in javno in naglas razmisliti, kako načrtovati svojo prihodnost. Od tod potreba po programski konferenci, ki se je začela 1. in 2. februarja. Ideja o takem posvetu pa je veliko starejša, saj manjšina že vsaj desetletje dolguje sama sebi vrsto odgovorov na vprašanja, ki so se kopičila in preprečevala razvoj, če ne tudi zastrupljala odnose med nami. Skoraj ni področja v življenju manjšine, ki bi bilo izvzeto: skupno predstavništvo in dileme v iskanju pravne poti za zagotovitev manjšinskih pravic, šola in vzgoja narodne identitete, mladinska vprašanja, šport, profesionalna in amaterska kultura, gospodarstvo, sociala in zaščita teritorija, mediji.

Že sama napoved programske konference je naletela na zelo ugodne odmeve v javnosti, sam njen začetek pa je potrdil, da naša skupnost terja tako skupno, javno in glasno razmišljanje. Začetek je bil spodbuden, čeprav vsi niso takoj spoznali namenov in ciljev programske konference, ki se ponuja kot priložnost za naše stranke, ustanove, organizacije, društva in posameznike, da sodelujejo pri skupnem načrtovanju naše manjšinske prihodnosti. Skupno načrtovanje je ambiciozen cilj, ki zahteva tudi sposobnost prilagajanja in pristajanja na kompromise, je seveda tudi zahtevnejše od samostojnega načrtovanja v društvu ali ustanovi. Za koga bo lahko tudi vzrok nemira in negotovosti, ker skupni načrti pomenijo tudi preusmeritve, lahko tudi kako odpoved ali žrtev.

Začetek je bil več kot spodbuden, predvsem zato, ker je dokazal, da je v naši skupnosti še prisotna življenjska moč in da je še veliko tistega entuziazma, ki nam je omogočil, da smo v preteklosti dosegli zavirljive uspehe v našem samoutrjevanju. Toda naša konferenca bo uspela le, če bo zajela vse naše sredine in če bo zares postala skupna skrb in skupni prostor svobodne izmenjave mnenj in dialoga celotne manjšine. Voščimo ji srečno pot!

V petdesetih letih so bili časi za duhovnike in vernike zelo težki. Našega župnika Vinka Kolmana so prijavili, da s prižnice hujska otroke. Rekel naj bi jim, da je pomembnejše hoditi k verouku kot v šolo, kar naj bi govoril natančno štirinajstega novembra 1954, en mesec preden je zares prišel v Kozje. Ta dobrodošlica pa še ni bila vse.

V prvih dveh mesecih službovanja je župnik Kolman kar naprej sedel v avtobusu za Celje, saj je moral sedemkrat na notranjo upravo in večkrat k sodniku za prekrške. Neka civilno poročena ženska ga je prijaviła, da ji ni dal odveze in je moral takoj za petnajst dni v arest.

Drugih petnajst dni si je prislužil, ker je vzel drva, ki so mu jih ob prihodu pripeljali Vetričani, da bi bilo v farovžu toplo. Da je bila zagata še večja, so tistega leta odpravili vknjiženo pravico farovža do dvajset sežnjev drv letno z graščinskega posestva, ki je farovžu zagotavljala kurjavo. Ko je župnik zaprosil za dovoljenje, da bi smel sam nabirati drva pri kmetih, ga ni dobil. Tako je moral zaradi sprejetih drv v arest dvakrat po petnajst dni. Prvi del je odsedel, drugi del pa so mu farani odkupili, saj bi moral v zapor ravno na Velike maše dan, ko je v Kozjem farni praznik. Farani so morali zbrati šest tisoč tristo dinarjev, kar ni bil ravno majhen znesek.

V zahvalo, ker so ga odkupili, je župnik Kolman priredil večerjo, na katero sta bila kot pevca povabljeni tudi moja starša. Jedli smo juho ter kruh in meso, zraven smo pili vino in peli slovenske ljudske pesmi.

“Čez domač kruh, prekajeno šunko in bučko vino ga ni,” je rad rekel župnik, ki je bil za razliko od dekana velik uživač, rad pa je vzel tudi pot pod noge in obiskoval svoje farane tudi tam, kamor se je težko prišlo.

Župnika Kolmana so oblasti vseskozi preganjale, saj je zlasti na pogrebih rad rekel kaj takega, kar oblastem ni bilo všeč. To so bili časi, ko se je predsednik Jože na smrtni postelji premislil in se dal cerkveno pokopati, drugi Joža se je na smrtni postelji cerkveno poročil, tretjega Jožeta pa so za vsak slučaj na smrtni postelji sprejeli v partijo, da jim ne bi še ta ušel.

Ministranti smo točno vedeli, kako je s tem.

Ko sta prišla Božič in Velika noč, so kandidati za civilne pogrebe sramežljivo kapljali v zakristijo, čeprav bi zunaj na cesti dal roko v ogenj, da bodo ti ljudje dočakali civilni pogreb.

Toda potem smo le dočakali partijski pogreb, kot se šika.

Iz okolice Kozjega se je od nekod vzel mlad aktivist, Vanč po imenu, ki je bil sicer kmečki sin, a je kmalu napredoval v predsednika mladine. Uresničevanje sklepov Drugega plenuma CK KPJ in CK KPS je razumel tako, da je hodil po hišah in nagovarjal

ljudi, da iz bogkovih kotov odstranijo razpela in na njihovo mesto namestijo slike Tita, Kardelja, Mihe Marinka in Franca Leskoška Luke. Menda je lastnoročno poskrbel, da je nekaj poljskih znamenj ostalo brez razpela. Na prvi vzpetini ceste, ki je vodila na Ključice,

je stal Vrkljanov križ. Kar naenkrat Boga ni bilo več na križu in kar naenkrat so vaščani obesili novega. Potem so bili na potezi spet tisti, ki so vlekli Kristusa dol in bili pri tem tako površni, da je na križu ostala Kristusova desna roka, ki se je ob vetrovnih dnevih še več let gugala sem in tja.

Vanč je povedal, da je ta roka opomin tistim, ki bi si upali Kristusa še enkrat križati. Revez pravzaprav ni vedel, kaj je govoril. Partijsko programiran je hodil od hiše do hiše in ljudem prebiral iz časopisov, kakšni so duhovniki drugje, kako jih je ljudska oblast obsodila in kako so prejeli zaslužen kaznen.

Nekoč je prišel tudi k nam z izrezanim člankom iz Celjskega tednika in na glas bral:

V Grižah je kaplan Franček pregovoril dva kmeta, da nista šla na srečanje s tovarišem Luko. Rudarji so šli h kaplanu in zahtevali, da takoj odide iz območij kloja Griže, ker da dela proti ljudski oblasti delovnih ljudi. Kaplan je zaprosil, da mu dajo dve uri časa, a delavci so mu dali samo petnajst minut, nakar je moral protiljudski duhovnik zapustiti vas. Pri odhodu je še prosil, da bi mu dali s seboj kaj pismenega, toda delovno ljudstvo mu je odgovorilo, da naj povsod pove, da ga je izgnalo ljudstvo in to mu bo najboljša legitimacija. Nato so ga pospremili preko mostu čez Savinjo vzklikajoč Partiji, Fronti in ljudski oblasti...

Marjan Marinšek

Vanč

Nekoč drugič je privlekel k hiši Slovenskega poročevalca in spet bral:

Preklicujem krst svojega otroka, ker je bil izvršen brez moje vednosti ali očetovega pristanka, Franc-ka Vidic, Rodica 6, Domžale.

“Kako ga bo še Bog kaznoval tega Vanča,” so govorili ljudje med seboj. Vanč je potem nekega dne nenadoma umrl.

Eni pravijo, da je imel nekega nedeljskega večera sestanek v Pajkovi vili, na katerem so razpravljali o odstranitvi vseh krščanskih znamenj ob naših cestah, drugi pa, da je imel tiste nedelje vaje za neko partizansko igro in da so potem malo polumpali. Oboji pa so si edini, da so fantje verjetno malo preveč pogledali v kozarec in da se je Vanč okoli polnoči s tremi mladci sicer vračal domov, a se je pri spomeniku Štirinajste na Zečah premislil in sam šel nazaj do Napotnikovega križa, strgal Boga tako nasilno, da se je gospodar Jakopina prebudil, potem pa šel z Bogom po bližnjici proti domu. Ko je stopal čez desko preko nekega grabna, je tako nerodno padel, da se je utopil v nedolžnem potočku, ki ni bil večji od navadne mlake. Drugo jutro ga je neka ženska našla mrtvega, ležečega z glavo v vodi, ki jo je bilo komaj za škaf. V rokah je še držal kos Boga, ki se mu je zlomil, ko je padel z brvi.

Ljudje so o tem dogodku različno govorili, vsi pa so si bili edini, da se je to zgodilo čisto blizu tistega križa...

Vančov pogreb je bil prvi partijski pogreb v Kozjem.

Ni bilo zvonjenja, ne križa, ne gospoda. Eni pravijo, da fant sploh ni bil v partiji, drugi pa, da tudi ne pri gasilcih, čeprav je gasilska enota sodelovala v sprevedu. Ležal je na občini, čeprav ni bil predsednik. Vse skupaj je izgledalo kot proslava OF: številne zastave, uniforme z medaljami in peterokrake. Rudarska godba iz Senovega je korakala na čelu in igrala žalno koračnico, čeprav Vanč sploh ni bil rudar. Slišati je bilo tudi več govorov in častno salvo.

Stal sem v šolskem zboru, ki je zelo žalostno pel tisto pesem o prečudnem cvetu v grapi črni, čeprav Vanč sploh ni bil partizan in ni padel v partizanih, temveč z brvi. Potem smo zapeli še tisto o Mile Popordanovu ter neutrudno ponavljali, “za narod zagina”, čeprav Vanč sploh ni bil Makedonec in ni znal niti besede makedonsko.

Na pogrebu so bili različni ljudje. Tudi taki, ki so potihoma molili in se križali. “Jezus, Jezus, kakšni časi! A zdaj ne bo več gospoda na pogrebi?” so govorili in zmajevali z glavo.

Veliko kasneje, ko sem že delal v Kulturnem centru Ivan Napotnik Velenje, sem povabil v Velenje

mariborsko Dramo s Partljičevo komedijo “Moj ata - socialistični kulak”, v kateri se je podoben tip vozil s kolesom od hiše do hiše, od enih do drugih, trgal razpela iz bogkovih kotov in ščuval ljudi.

Takrat sem se spomnil nesrečnega Vanča. Mislim vsaj, da ni bil srečen.

SPOROČILO JAVNOSTI

Udeleženci simpozija Slovenci v XX. stoletju, ki ga je 4. in 5. decembra priredila Slovenska matica, ugotavljamo, da je naš narod v tem obdobju, kljub totalitarizmu in z njimi povezanimi tragedijami in družbenimi regresijami, doživel kulturni, gospodarski in politični vzpon.

Ob tej ugotovitvi želimo javnost seznaniti z naslednjo mislijo: v trenutku, ko se naša država pripravlja na vključitev v Evropsko zvezo in s tem tudi na odpoved delu svoje suverenosti, se premalo zavedamo, da bomo v skupni evropski hiši nekaj pomenili samo, če bomo vanjo vstopili kot subjekt. Edino z razvijanjem svoje specifične identitete se lahko ohranimo kot nacija in hkrati prispevamo k vsestranskemu evropskemu razvoju.

V tem kontekstu želimo opozoriti na dejstvo, da smo se v preteklosti obdržali in uveljavili predvsem zato, ker smo znali izoblikovati svojo varianto kulture in svojo gospodarsko moč, kar so vsestransko pokazale ugotovitve našega simpozija.

Izhajajoč iz občutka, da naša politična oblast nima potrebne občutljivosti za to zgodovinsko dejstvo, se nam zdi potrebno izraziti svojo zaskrbljenost nad neracionalnim razprodajanjem slovenskega premoženja (v zadnjem času zlasti nekaterih bank). Posebej želimo opozoriti na problematiko obmejnih področij, kjer smo priča pojavom, ki spodkopavajo našo trdno navzočnost na tem prostoru in ustvarjajo pogoje za uveljavljanje iredentističnih teženj.

Prepričani smo, da so dobri sosede samo tisti, ki z dejanji izpričujejo svoje prijateljstvo, še posebej v odnosu do naših manjšin v Italiji in v Avstriji. Poudarjamo privrženost vrednotam vsakršnega mednarodnega sodelovanja na temeljih enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja.

Udeleženci simpozija Slovenci v XX. stoletju

roman v nadaljevanjih

Kaj je nujno v slikarstvu?

Še noben slikar ni zanikal, da bi to ne bil navdih, medtem ko pri pisateljih ni jasno, če ga jemljejo resno. V stari šoli, kjer sem preštudirala klasične avtorje, so pomembni profesorji omenjali navdih kot enega od poglavij, ki jih mora vzeti vsak ustvarjalec zaresno.

Spoznala sem slikarja krajinarja. Njegove popolne jelke in smreke so doživljale občudovanja več generacij. Še vedno čara barvite slike, saj ve, da so odtenki v petdesetih svetlobah nekaj, kar sega v skrivnosti kemije in tehnične spretnosti roke, ki riše. Slikar je levičar, a ni hotel nikoli, da bi ga povezovala z velikim Leonardom. Hotel je vedno biti samosvoj, edinstven in neprekosljiv. Ko se mu je neko poletje prišutila v atelje plavolaska z Akademije in je začela deliti nasvete, ji je rekel, da itak ne more posnemati "neposnemljivega" in si jo je vzel za model. Potem sta izčrpno razpravljala o abstraktni in realistični umetnosti. Narisal je njen obraz z vsemi podrobnostmi, a je s tistih srečanj komaj kaj pobrala: bolj teorijo o barvah kot praktične napotke, kako bi jih lahko mešala.

Obiski pri slikarju so si sledili vsak dan. Eden je naročil portret, drugi je želel zimsko pokrajino, gospa iz Devina je želela morsko favno, zgodovinar je hotel rekonstrukcijo Socerbskega gradu po Valvazorjevi podobi, in vsega je bilo dovolj na zalogi.

"Ampak zakaj vztrajaš z naročenimi slikami? Imaš svojo fantazijo in ti ni treba igrati obrtnika!"

"Navajen sem na pogovore in rad poslušam..."

"In rad delaš vesele in lepe pokrajine."

"Kaj je v tem slabega?"

Nemogoče oporekati življenjski filozofiji modrijana, ki noče postati slaven umetnik, ampak hoče osrečevati ljudi s čudežnimi barvami. Imel je pisano življenje: revno mladost, kot vsi njegovih let, hude spomine iz prve in druge svetovne vojne, pravzaprav je bil še mladoleten, ko so ga poslali v koncentracijsko taborišče in je videl grozote, proti katerim se bori z besedami na političnem polju štirideset let.

Imel je pisano življenje, nabito z dogodljaji iz prve in druge svetovne vojne, imel je tržaško izkuš-

njo v strogih tovarniških halah, vseh štirideset delovnih let je vstajal rano zjutraj ob petih, prav tako je bil ponosen na trpljenje za človeško dostojanstvo v koncentracijskih taboriš-

čih, a tistih dveh let ni hotel niti omeniti in njegova žena me je vedno opozorila, naj tistega časa ne omenjam! Bil je eden od redkih preživelih, tam je prestal hude muke, a je hotel dokazati svojim in tujim, kaj je slikarstvo, ne vojna. Ljubil je svoje okolje,

iz katerega so ga hoteli izpuliti, rad je imel vaške praznike in starovaške pogovore.

Sedaj sedi za sedemtisočim platnom. Ko mu pravim, da se jaz potepam po svetu, in da sem napisala najmanj tri tisoč originalnih reportaž, mi on s sproščenim tenorjem odgovori:

"No, in kaj je to proti mojim sedemtisočim oljem?"

"Vem! In portretom vsaj dvajset tisoč dreves in stoterim morjem z dvajset tisoč valovi, stotisočrim kamnom in njihovim sencam... Da ne govorimo o milijardah iglic na iglavih! Toda ti si od mene starejši!"

"To ni nič!"

Rekla bi mu, da je bistveno drugače, kaj šele nič, a bi nikakor ne moglo spremeniti njegovega mnenja. Saj, potem ko je bil narisal premnogotere listke in iglice in senčice le-teh, ima nekaj pojma o času, ki mineva!

Verjetno se boji, da jaz ne bom storila nič pomembnega. Začuda ga ni nikoli strah, da bi izdihnila v nevarnostih, v katere me žene služba. Ker je bil rešen iz krematorijev, misli, da smo vsi v družini neranljivi in hodimo po svetu kot Ahil! Pa ni tako, to si lahko vsakdo izračuna, da ne more biti!

"Ni rečeno, da je lahko čas isto zate kot zame! Morda sem jaz bolj krhka!"

"Potem pa obljubi sama sebi, da boš trdna kot tale jelka in boš živela tako dolgo kot ona na platnu!"

"Jaz nisem narisana!"

"Obnašaj se tako, da ti ne bo hujšega kot tejele narisani jelki!"

"Toda vsak dan imam en vzrok, da sem žalostna! Eno pismo, ki ga pošljejo na mojo časopisno literarno stran, pravi, da je en italijanski rimar, ki

M. Žitnik

Čarodejke

(1)

prevaja Prešerna v italijanščino. Potem ugotovim, da je tisto obupna omladnost brez kanca poezije!"

"Torej moraš počakati, da ti pošljejo pismo z lepimi slovenskimi pesmimi!"

"Ali pa v dialektu!"

"V narečju ti jih pošljem jaz, kolikor le hočeš!"

"Kdaj pa jih pišeš?"

"Saj sem ti rekel: moj brat je napolnjeval kozarčke, vsaj trideset na dan! Jaz sem dobival navdih!"

"Torej ti nimaš nič proti navdihu!"

"Zakaj pa! To je pojem! Zamislim si lepo drevo, a navdih dobim od ali iz narave! Le zakaj ga ne bi smel!"

"No, recimo, da mi potem pošljejo kuverto, v kateri so pesmi nesrečne ljubezni, a ko jih objavim, se mi pritoži šest pesnikov, da nisem njim nikoli objavila pesmi in jih populazirala! Torej?"

"Objavi še njihove pesmi! Saj ima leto toliko dni in vaš dnevnik izhaja skoraj vsak dan!"

"Moja rubrika enkrat tedensko, ob četrtek!"

"Napiši roman, ko si bila reporterka s fronte!"

"Koliko izkušenj si ti narisal iz tvoje vojne? Nobene! Si lahko misliš, kako jaz mislim na vojni dnevnik!"

"Poglej, z vojnami je tako: preživeti moraš in potem ti mora ena ali druga država prej ali slej poravnati škodo za zdravje in strah."

"Hm, reporterka s fronte! Šebuh, da sem tu!"

"Brez dvoma, a jaz sem potreboval še več prisotnosti duha, da sem se zvlekel ven!"

Hotela sem mu reči "iz peči", potem sem se ugriznila v jezik. Njegova žena mi je že pred leti za bičala, naj ga ne dražim. Ampak, on pa mene lahko draži! Kakor da moje življenje ni enako vredno. Buh!

"Kje si se pravzaprav naučil slikanja?"

"Posnemal sem, posnemal; da me bo celo življenje strah pred posnemanjem! In da ne bom nikomur očital, če me bo posnemal!"

"Tako menda začenjajo vsi, a večina se naveliča."

"Ker niso slikarji. Če pa to dejavnost ljubiš, te nič ne more od nje odvrniti. Ne žena ne otroci ne družba in niti bolezen ne!"

"Morda vera."

"Kakšna vera?"

"Jehovska. Pravijo, da oni ne priznavajo človeka, ki riše."

"Nisem vedel. Kakšna neumnost!"

"Z nekaterimi je tako. Zato pa cenijo Judje tako likovno kot besedno umetnost kot božji žarek, ali kot dušo sveta."

"Še najbolj je slikarstvo cenjeno pri budistih.

Ampak to je za Azijo. Michelangelo in Raffaele Sanzio sta bila Evropejca. In brata Kralja tudi. Tistega, ki je nosil basko na glavi sem zelo dobro poznal. Toda njegovi podolgovati ljudje so se mi zdeli preveč karikirani."

"Kralja sta bila ekspresionista. In vesela človeka. Vsi liki z njunih slik so vedri, z nasmeškom."

"Znala sta risati ljudi, jaz pa znam drevesa in trave in oblake in morja. Morda tudi rože."

"Tvoje rože so zanič. Če jih primerjam drevesom; kajpak."

"Vsaka trgovina ima svoje specialitete. Ali pa - vsaka kuhinja. Kjer boš jedla dobro meso, zagotovo ne bodo imeli tako imenitnih sladic."

"In obratno."

"Tudi vsak vinogradnik nima enako dobrega črnega in belega vina. Če je iz ene zemlje dober teran, ni rečeno, da bo tam kaj boljšega druge vrste."

"Ti ne piješ, pa dobro poznaš trte."

"Včasih uporabim kako jagodo za osenčenje vode."

"Saj rišeš z oljem!"

"Hm, včasih pride vse prav!"

"Tako kot pri filmu! Se ti zdi, da derejo veletoki, pa je trik, ki so ga snemali v domačem umivalniku. Triki so nevidni in zelo preprosti."

Jezna sem. Da se mi tako resen človek poslužuje trikov! Zdaj gledam na smreke, ki se mi smeji, kot bi bile žive, kot kakšne manekenke, ki so zašle in so se ustavile in zdaj sanjajo v nebo. Ne morem mu reči, da so izumetničene, ker bi ne bilo res. Bolj so resnične kot tiste v gozdu. Človek se zamisli, zakaj so tako lepe!

Kot da bi mi bral misli, mi reče:

"Slikarjem ni pogodu, kot jaz slikam, prav jezni so, da ne poznajo teh trikov, ampak jaz sem jih študiral celo življenje!"

"Če jih ne bi dodelal tako minuciozno, bi bilo bolje!"

"To je tvoje mnenje! Stvar, ki se jo začne, se mora zaključiti. Drugo je neumnost!"

"Pa ena slika ne more delovati kot obleka. Ena slika je umetnina ali pa plagiat!"

"V modernem svetu sploh ne razlikujejo več med umetnino in plagiatom."

"V modernem svetu so plagiat celo kaznivi."

"To pa lahko reče samo eden, ki ni mislil z glavo."

"Abstraktno sliko je težje posnemati kot realistično!"

"Spet ena prazna! Jaz tisti slavni kvadrat gospoda Mondriana narišem stokrat na dan, če je

treba! Eno pravilno smreko pa je treba začeti v ponedeljek, in si lahko srečen, če jo dopolniš v soboto!"

"Pravilnih smrek je na fotografijah toliko, da jih je težko prešteti!"

"Zdaj pa kar začnimo šteti, kje si ti videla take smreke, kot so moje!"

"Z vsemi temi triki prav nikjer, zato pa bi rada vedela, če uporabljaš poleg grozdnega soka še kako drugo sadje!"

"Ja, banane!"

Se smejeva. Preprirov je konec. In tudi mojega obiska. Tam zadaj za vsemi temi oljnatimi smrekami šumi Glinščica, mrzla sapa gre skozi prazno kolonjo, jaz sem s svojo učenostjo poražena in še enkrat vem, da z reportažo ne bo nič. Bom morala v kak drug kulturni krožek, da bom napolnila mojo časopisno stran. Ali pa bom objavila, kot je rekel Jonatan, poslane poezije kakega užaljenega pesnika. Pesnice, ki bi jih bilo bolj zanimivo objaviti, ne dajo od sebe nobenega glasu, kot bi bile prikovane na svoje dostojanstvo in bi v navadne časopise ne spadale.

Zvečer bo okrogla miza o šolstvu, kjer bom dobila kak referat, o prepirih pa ne bom niti zinila, ker prepri dražijo mojega šefa, in če se mu zamerim, me pošlje na Kosovo. Kamor ne grem. Mi je bilo dovolj izkušnje iz Bosne. In še drugi časnikarji so se vtikali in vsa mafija iz Beograda in kdo še vse. Zdaj sem se rešila vseh očitkov, da sem nacionalistka, z obiski pri nevtralnih umetnikih bom morda preživela tihe dneve. Mi pravijo, da sem v kritičnih zadevah, ko poročam o gledališču ali o knjigah, preveč bombastična, ali pa da ne razumejo, kaj hočem. Pa da so me vojne okoliščine preveč razburile in da zganjam razburjenje tam, kjer ga ni, saj da je kultura en miren otok. Potem mi jezika, da sem brez potrebe ščitila neke muslimane, ki so se "priklatili" v Trst, pa saj je vsako manjše mesto na našem koncu imelo z vojnimi begunci več srca! Še čudno, da me krajinar ni okregal ob vsem, kar mi očitajo.

Tako. Na mizi je listek: "Poročati bo treba o beneškem festivalu". Krasno. Tako pojdem na Lido, kjer bo vse zagatno pozabljeno. Ampak tu je še en listek: "Imam ves material za festival. Lahko se tja peljeva z motornim. Briki."

In je že vse programirano. Briki bi bil rad zraven in koristen. Pa zvezdnice bi rad videl. Kolena Sharon Stonove. In oči Elizabete Taylor! Ali pa kakšne mlajše, ko pa nisem na tekočem. So se domislili. Zares ga rabim! Žlobudral bo o tistem, kar ga venomer vznemirja. Saj, lahko bi izrabila trenutek in ga pustila samega. Lahko bi dobila glavobol in

prespala nekaj več ur, kot mi je v tej službi dano.

Ne, moram vprašati te velike zvezde, ali so zares mislili, da bo na Balkanu vojna, ali so bili mnenja, da so ljudje miroljubni! Vprašati, kaj mislijo o Slovencih! Če vedno, kaj je z religijami! Če vedo, da Hrvatje niso muslimani in da so povečini v Makedoniji različnih navad kot v Srbiji. In tako dalje.

Razmišljala sem, kako bi preverjala zemljepisno znanje, če še vedno zamenjujejo Slovenijo s Slavonijo ali Slovaško, in če še vedno velja Ljubljana za črnogorsko ali makedonsko prestolnico. Nekateri Angleži so jo zamenjali celo za Kalinigrad. Vse kar leze ino gre se je vključilo v veselo zmedo, ki je porodila kri in trpljenje najmanj vpletenih v vojno igro. Zanima me, kako bo Kosturica veljal na Lidu za skoraj Slovenca, še zdaleč pač ne za Srba. Še najmanj za reklamo Miloševićeve diktature! Veljal bo za kulturnega filmarja, Ljubljano in Slovenijo pa lahko pošljejo v Arabijo. Če te zadeve niso spravile ob živce Miro Miheličevo, ki so jo imeli enkrat za Romunko, drugič za Bolgaro, ne bo niti mene vzel hudič! Če sem zbežala pred mitraljezi tam v Mostarju, bo tudi tukaj nekaj več kot Mostarski most. Na mizi je bila tudi angleško-slovenska revija iz Avstralije. Avstralci se pritožujejo, da pošiljajo k njim pevske zборе namesto kake lepe slovenske drame v izvedbi kakih vrhunskih gledališnikov! Potem so zapisani preprički, ki nastanejo, ko se spojita stranki starih naseljenec z novodošliimi, polnimi ognja in političnih prepričanij. Če o tem ubogem lističu napišem karkoli, bom razburkala en kup sodelavcev, ker so vsi pozorni, ko gre za svet angleškega jezika.

Brikiju bom pustila sporočilo, na okroglo mizo pa bom šla, četudi bi morala tamkaj najti cel uredniški štab.

V openskem tramvaju sem prebiral slovenske črtice v angleščini, pesmi o daljnih obzorjih, prepisala sem seznam objavljenih zapiskov in vtaknila vse skupaj v aktovko. V Benetkah si bom kupila eno lepo veliko aktovko, ker ima ta torba, ki jo nosim naokrog, še vedno okus po Bosni. Pokazala bi jo ali podarila komu od tistih velikih filmarjev, ta edini relikv moj herojske vožnje skozi veter in sneg in svinčenke in nevarnosti. Hvalabogu, sedaj sem na kraški gmajni, ki se jesensko bohota v ruju, borih in prebelih skalah. Seveda mislijo ekologi in kraški kmetje drugače, toda prav jaz moram misliti na svoje prebivanje na tej zemlji, torej moram misliti o vsem skupaj kot šef. Amen.

Iz jeze sem zapisala še stavek o minljivosti slovensčine v izvenslovenskih revijah, pa o miselni revščini takega narodnega stanja.

(dalje naslednjič)

RAZMIŠLJANJA

Jaz

Kdo si Jaz,
rada bi te spoznala,
rada bi videla tvoj pravi obraz.

Kje si?
Poišči me!

Tekam po katakombah srca,
nekdo se premika.
Trudim se in iščem
in za gorja prgiščem
opazim, da -

Ne, Jaz, to nisi ti.
To je nek drugi jaz.
Kdo sem pa Jaz?

Beg

Bežim
kot prhutajoča ptica
s polomljenimi krili
hotenj.

Bežim
proč od biti svoje,
po skrivnostnih poteh,
ki vodijo k - Tebi.

Iskanje

Zgubljena
na razpotju
iščem
kot dragulje
drobne stopinje
na poti v Resnico.

Zrcala

Razbila bom vsa zrcala
skrivnosti
duše nemira
prezira
v očeh
življenja.

Zdrobila bom vsa zrcala
hrepenenja
skritega v toplih dlaneh.

Zlomila bom vsa zrcala
kreposti
lažne se zrcalijo v njih.
Razbila jih bom
in iz njihovih drobcev
nova resnica bo vzklila.

Utrinek

Kako grozeče
življenje teče
mimo sreče
sence
gomazeče
stro srce
hrepeneče.

Črna ptica

Radoživih ptic jata
prosto reže sinjine neba
proti soncu.
Med njimi ni moje ptice...
Na koncu -
črna bo prišla.

LJUBEZENSKE

Zate

Jutranje rose opoj
obliva žejno zemljo,
žarek sonca in veter svež
eno naj greje srce -
tvoje srce, telesa tvojega vrt -
unikati rastejo tu.

Zate, z ljubeznijo, moj vitez!

Ljubezen moja, moj sel
je sreče neizmerne. Glej,
um moj v tvojem objemu
bolečino potiska čez rob;
enkratno je doživetje:
zaljubljena sva ti in jaz,
najin čas je le tren
izlivajoč se v večnost. Oči
jantarne mi ponujajo svoj
opoj. Moja modrina ti vrača zlato.

Spomin

Po mahu
voljne kože
brodijo beli prsti
spomina.

Belina
planike
škrlatna bo že
od strahu in nade velike.

Kormoran

Iz žarečih
plaž samotnih
kriči tišina
nemi krik
med sencami navpik
ni te
ni te
med njimi
nad njimi
neba veličina
leti sam
kormoran.

Gorje

Odpri si vulkan
gorja
lava
teče.
Ne! Pod kožo leze,
vsa morja
telesa polni.
Kdaj prestreže
jo dan?

Pričakovanje

V pričakovanju noči
oči
slikajo zvezde žareče
na sončno nebo.

V pričakovanju poljuba
ljuba
ptica šepče
ime ji drago.

V pričakovanju objema
prevzema
nemir koprneče
vse njeno telo.

Samota

Zaprem oči dneva
minulega brez tebe
znotraj sebe
čutim praznino
samote.

Samo te
z bolečino
srkam vase
za večne čase
tvojega glasu odmeva

tvojih oči odseva
dotika usten tvojih
ne zbršem s svojih
ustnic kot vino
pijo te.

Podoba

Lebdi kot omama
podoba tvoja
pokoja
ne da mi nikjer.

Odpri dver
svojega hrama,
da duša moja
tam najde svoj mir.

Slutnja

Triumf nedosegljive sreče
veje iz daljnih zvezd.
Ogenj cvetoče
jutro prižiga raz cest,
ali ne, moj dragi?

Akacije beli cvetovi
nedolžne ljubezni
darežljive sadove
žanjejo. Plodovi
ebenovinasto črne slutnje
lebdijo v zraku.
Imajo v mraku
krvavečega trnja
angelsko bitje.

Ti

Ti
si zarja
na obronkih mojega jutra
spočetega v snu
noči.

Ti
si luč
na obokih mojega dne
začetega v hipu
moči.

Ti
si mir
na vekah mojega večera
spečega v objemu
dlani.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je skladatelj Pavle Merkù napisal sakralno skladbo v spomin na pokojnega tržaškega škofa Lorenza Bellomija...
- da so zadnja prazgodovinska odkritja v Afriki premaknila časovno mejo, ko se je začela umetnost, za 77.000 let nazaj...
- da se v Marijino svetišče Guadalupe v Mehiki vsako leto zgrinja več romarjev kot v vatikansko baziliko, Lurd in Fatimo skupaj...
- da so se na pobudo filozofa Gorazda Kocijančiča - podobno kakor v Celovcu, kjer je bil pobudnik podobne misli Vinko Ošlak s svojim Philocafè - začeli v ljubljanski kavarni Union "filozofski večeri". (Na enem je bila tema smrt)...
- da 1,1 milijon ljudi živi brez pitne vode (suša in onesnaževanje) in da vsak dan umre od 14.000 do 30.000 ljudi zaradi bolezní, ki so v zvezi z vodo...
- da letos mineva 12 stoletij, kar je sveti Pavlin iz Ogleja postal patriarh v Čedadu...
- da so prebivalci Rečice ob Savinji podpisali listino o ustanovitvi Fundacije Tavčarjev dvor, da bi rešili propadanja in obnovili renesančni grad, v katerem je nekoč bival ljubljanski škof Janez Tavčar, ki je leta 1585 kraju podelil trške pravice in mu dal tudi lastno sodstvo...
- da danes živi v francoskih Pirenejih šest slovenskih rjavih medvedov - poleg 12 avtohtonih, ki živijo v zahodnem delu tega pogorja...
- da je bilo v Bosni po podatkih visokega komisariata ZN za begunce od konca vojne do danes 1345 žrtev min, med njimi v lanskem letu 12 otrok...
- da je društvo LOGOS (urednik Gorazd Kocijančič) izdalo obsežno antologijo "SLOVENSKA DUHOVNA PESEM od Prešerna do danes" z izborom in spremno besedo Franceta Pibernika...

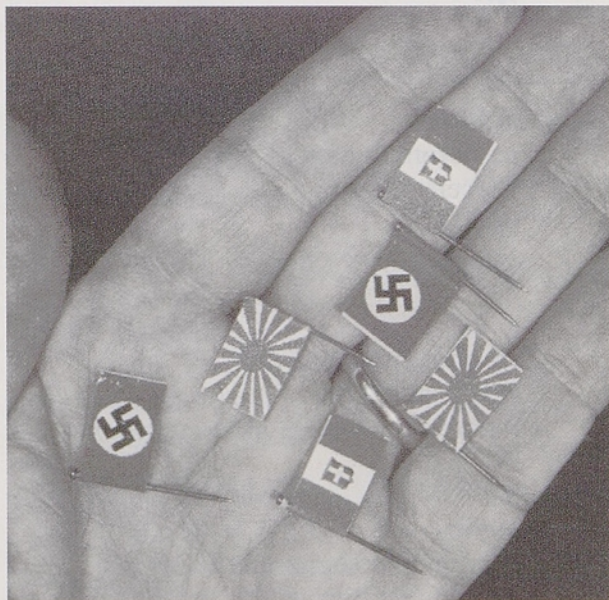
Po mamini smrti je življenje postalo za nas vse zelo težko. Oče je bil zmeden, ker so se naši življenjski pogoji ne samo korenito spremenili, temveč tudi izredno hitro. V drugi polovici vojne, prav takrat ko je postajala vse bolj nevarna in silovita tudi v naših krajih, smo ostali ne samo brez duševne opore ljubljenega in najbolj uravnoteženega družinskega člana, ampak smo postali odvisni od tuje pomoči. Po sili razmer smo bili prisiljeni zaposliti hišno pomočnico, ki bi skrbela za nas, kot da bi bila družinski član. Oče je med dnevom seveda bil v službi, midva otroka sva morala v šolo z različnimi urniki, ki so se tudi kdaj nenadoma spremenili, če je kakšna mimoidoča nemška vojaška kolona rekvirirala šolo za nekaj dni.

Čeprav nimam več jasnih spominov o takratnih pomočnicah, mislim, da je prva bila zelo stara gospa, tako se mi je vsaj takrat zdelo, ki pa je ostala samo par mesecev, ker ji je delo bilo prenaporno. Naslednja se je čudno obnašala. Nekega dne je na primer oče opazil mlako vode okoli straniščne školjke. Vprašal jo je, kaj se je zgodilo. Ta se je sprva otepala, kot da bi se je ne tikalo, a končno je priznala, da je straniščna školjka bila zamašena. Da bi porinila naprej oviro, se je poslužila železnega droga, s katerim pa je razbila školjko, tako da se je voda razlila po tleh. Da straniščna školjka ima sifon, ji je bilo dotlej neznano. Oče, s svojo prirojeno tehniško nadarjenostjo, ni mogel dojeti, da taka oseba pozna očitno samo stranišče na štrbunk. Prišlo je do spora in ona se je pobrala. Ko smo potem spravljali sobo, v kateri je bivala, smo našli več steklenic, na omari, pod posteljo, v enem kotu, natlačene s časopisnim papirjem, polne vode in zamašene. Zakaj? Kdo ve, morda iz vraževernosti. Morda se je stranišče zamašilo, ko je hotela izprazniti kakšno tako skrivnostno steklenico. Kdo ve, kaj je med vojno doživela, kaj jo je pripeljalo v Trst! Saj marsikdo v tistih časih ni bil ravno normalen.

Na naš inserat v *Il Piccolo* se je odzvalo več žensk. Ena izmed teh je bila ranjena na obrazu, tako da ni mogla zapreti levega očesa: ostalo je vedno odprto, navidez vedno budno, kar ni zbudilo v meni samo sočustva, ampak tudi nedoločen strah. Prihajala je z Reke. Bog ve, kaj je revica vsega prestala! Ko danes slišim o vojni v Bosni, na Kosovu, v Iraku, Izraelu,

Afganistanu itd., se mi zgrinjajo pred očmi vsi ti spomini, in še hujši.

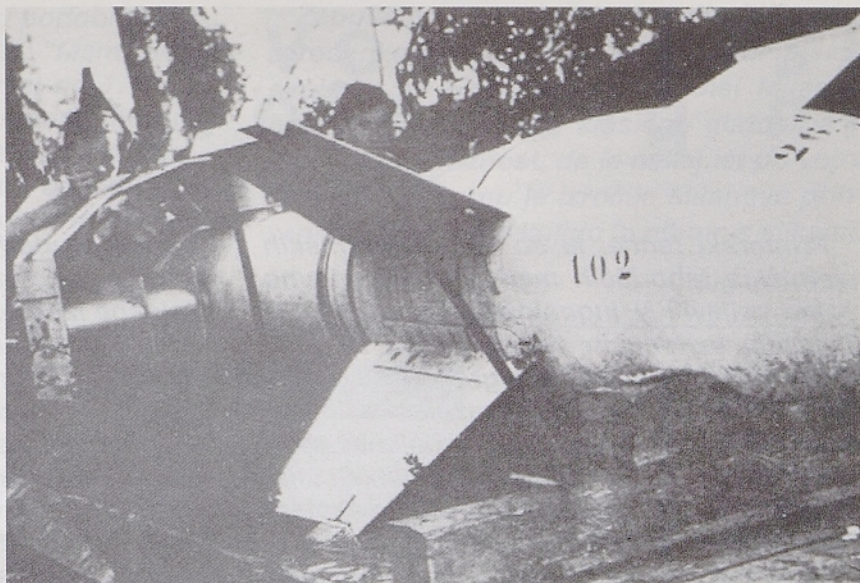
Mene je ogromno skrbelo, kdo mi bo pomagal pri domačih nalogah. In glej, kot se je vedno znova izkazal kot kuhar, tako mi je Pavle pomagal tudi iz te zagate. Skupaj sva v nedogled ponavljala latinske glagolske oblike in določitev genitiva latinskih substantivov. Teti sta mi pa pomagali pri nemščini v "Adriatisches Küstenland", kot se je takrat imenoval Trst z zaledjem, saj smo postali del velikega nemškega Reicha. No, tako veliki pravzaprav niso več bili, ko pa so se že na vseh frontah umikali.

Zastavice članic osi Rim – Berlin – Tokio.

Jaz že zdavnaj nisem več uporabljal zastavic, da bi označil na geografski karti prodornost naših herojskih in zmagovitih vojsk. Zastave so izginile, tako da sem se izredno začudil, ko sem jih po dolgih letih tu v Erlangnu našel skrite v neki knjigi.

Kaj kmalu po 8. septembru je prišla do Trsta novica, da je "supercorazzata Roma" bila potopljena. Nemški bombniki so jo izsledili, ko je iz La Spezie, kjer je bila zasidrana za popravilna dela, hotela zbežati in se predati zaveznikom. Zadelo so jo blizu skladišča municije, nakar je eksplodirala s tako silo, da se je razklala

Velikanska vodená bomba FX1400, ki je 9. septembra 1943 uničila najmodnejšo ladjo italijanske vojne mornarice.

v dvoje in potopila. Človeški davek je bil ogromen: 1254 mornarjev. Šele po vojni se je pa zvedelo, da je ogromna bomba, ki je zadela orjaško vojno ladjo, bila med prvimi vodenimi bombami v vojni zgodovini. Uspeh je bil presenetljiv, vendar Hitler ni zvedel za pravi vzrok. Generali mu niso zaupali resnice, ker so se bali, da bi vsled tega on forsiral proizvodnjo vodenih bomb na škodo nočnih lovcev, ki pa so bili vedno bolj potrebni zaradi bombnih napadov angleških in ameriških štirimotornih letal na nemška mesta.

Letala so se dvigala z letališč v južni Italiji in njihov cilj so največkrat bile velike tovarne orožja na Češkem oziroma letal v Wiener Neustadt. V obeh primerih so letela preko Trsta, zaradi česar so nas sirene vedno znova priganjale, naj se zatečemo v zaklonišča. Alarm je trajal tako dolgo, dokler se je ista letalska skupina, ki ga je sprožila, vrnila s svoje misije in šla spet v južno Italijo. S časom smo bili tako izurjeni, da smo iz brnenja motorjev mogli razlikovati, če so še nosili bombni tovor ali če so se že vračali brez njega. V slednjem primeru je bila frekvenca motorjev višja, tako da se nam jih ni bilo treba več bati. Alarmi so trajali bolj dolgo, ko so letala prihajala po skupinah in so se prva, ki so se vračala na bazo, križala z naslednjimi.

V jasnih nočeh z luninim svitom smo doživljali celo več zaporednih alarmov, saj so se takrat bombniki lažje orientirali. Vsakikrat, ko so tulile sirene, smo se zatekli v zaklonišča, ki so jih Nem-

ci zgradili s polno paro na raznih mestih in kate-rih vhode še danes lahko zasledimo, čeprav so zazidani. Bile so to podzemeljske galerije z vhom na enem koncu in izhodom na drugem, a tudi brez tega. Ko smo se ponoči tam znašli, je marsikdo bil kar nekam čudno oblečen, na primer s plaščem vrhu pižame, z zložljivim stolčkom pod pazduho in torbo z dragulji, denarjem in živežem v roki. Vsakdo se je pač organiziral, kot je vedel in znal.

Zato da ne bi nosili preveč teže, je naš oče izdelal iz močnega vezanega lesa razstavljajoče stolčke, ki smo jih sestavili v galeriji, da smo imeli kam sesti. Če je alarm dolgo trajal, je zrak postajal vedno slabši in temperatura je rasla, tako da smo se potili. Ni bilo lahko se sleči, ker ni bilo kam obesiti stvari. S stropa je kapljalo, tako da so bila tla dostikrat mokra, kar polna luž, a tudi peska in cementnega praha. Mi mulci smo hodili okoli iskat znance ali nekoliko svežega zraka blizu vhoda ali prezračevalnih loput, skozi katere je izhajal slabi zrak in vdiral nevarna sveža sapa.

Pavle je zbolel in dobil vročino. Zdravnik je diagnosticiral "vnetje črevesja". A ne zdravila, ne dieta niso zalegli, nasprotno, Pavletu je bilo vedno huje, dokler je oče ugotovil, da ima otečeno levo stran prsnega koša. Pri naslednjem pregledu je zdravnik zardel od zadrege, ker Pavle ni imel prav nič na črevesih, pač pa je prav gotovo zaradi mrzlega zraka, ki ga je v galeriji zajel ob prezračevalni loputi, zbolel za pleuritisom.

Primorski fantje, ki so se v zavezniških ujetniških taboriščih med drugo svetovno vojno prijavili v jugoslovansko vojsko na Bližnjem vzhodu in so jih potem Britanci izurili za padalce, radiotelegrafiste ali gverilce, da bi jih spustili za sovražnikove linije v zasedeni domovini, so se zavedali nevarnosti svojih misij. Že v prejšnjih številkah Mladike smo lahko v tej rubriki brali nekatera njihova poslovilna pisma.

Daljšo poslovilno pismo, zapisano v spominsko knjigo, je svoji materi posvetil tudi Milan Golob z Grahovega v Baški grapi.

Golob je bil član skupine, ki jo je izurila britanska služba ISLD, in eden izmed zadnjih treh padalcev, ki so jih v dogovoru s partizani poslali iz Barija, že po morju, in ne več z letalom, na zasedeno ozemlje enkrat sredi leta 1944. Skupaj so šli Ivan Volarič z radiooddajno

postajo Soča (njegovo zgodbo najdemo v Mladiki 2001, št. 1 in 2), Milan Boštjančič z radiooddajno postajo Tomato (njegova pot je opisana v Mladiki 1997, št. 4 in 5-6) in Milan Golob s postajo Triglav. Pošiljali naj bi vojaška poročila: Volarič z območja Reke, Boštjančič z območja Trsta in Tržiča, Golob pa Pulja. Nihče ni mogel izpeljati svoje naloge. Vsi trije so že med vojno izginiti. Čeprav se za Goloba ponekod omenja, da je padel v Istri leta 1944, so vsi trije na spominski plošči v Škrbini na seznamu padalcev, ki jih je pobila Ozn.

Milan Golob se je rodil na Grahovem (stara številka 127) 12. oktobra 1918 kot najmlajši, peti otrok v zelo zavedni družini kovača Jerneja Goloba in Marijane, roj. Cvek. Pri krstu je naslednjega dne dobil ime Milan Ladislav. Mati je bila dokaj razgledana in je poskrbela, da so bili otroci Danilo, Franc,

Marica, Rudolf in Milan ob šoli deležni še dodatnega pouka slovenščine, nemščine in splošne izobrazbe pri učiteljici Marici Perin. Zaradi gospodarske krize pa sta mogla študirati le najstarejša.

Milan je bil zelo živahen in bister. Po vasi je zbiral starinske predmete. Po osnovni šoli je ostal nekaj časa doma, kmalu pa se je vključil v tigrovsko akcijo, kot se spominja brat Franc, ki živi v Ljubljani (letnik 1910) in je agronom in slikar. Franc je bil od leta 1926 vključen v ilegalno narodnoobrambno delo. V njihovo hišo so zahajali France Bevk, Ciril

Kosmač, Albert Rejec, Zorko Jelinčič in drugi. Leta 1928 so ga aretirali in 26. februarja 1930 ga je posebno sodišče v Rimu obsodilo skupno z drugima dvema tigrovčema na 20 mesecev zapora, čemur je sledila konfinacija. Po pomici je zbežal v Jugoslavijo.

Milan je kasneje sodeloval s Simonom Kosom in prenašal literaturo in pošto čez mejo. V Jugoslavijo se je iz ekonomskih razlogov preselil okoli leta 1935, pred služenjem vojaškega roka. Sestra Marica je z možem živela v Stični. Odšel je k njej in dve leti obiskoval kuharski tečaj v samostanu. Izučil se je za kuharskega mojstra in odšel na delo v neki hotel v Beogradu. Ker so ob napadu na Jugoslavijo hotel uničile letalske bombe, se je vrnil v Ljubljano, a je moral kmalu k vojakom. Preden so ga poslali v Afriko, je bil doma na dopustu.

Tu pa lahko začnemo z njegovo pripovedjo, v katero je Golob vključil tudi poezijo. V njegovi zapuščini se jih je ohranilo več. Spominsko knjigo, številne fotografije in nekaj drugega gradiva je prijazno dala na razpolago svakinja Stanka Golob, vdova po Milanovem bratu Rudolfu. Rokopisna spo-

“Ni mogoče pozabiti doma!” Padalec Milan Golob (I. del)

minska knjiga ima na začetku podobico Matere Božje, pod katero je napis: "Mami skromen spominček iz Jeruzalema, od 1. do 5. novembra 1943." Sledi še Milanova fotografija v vojaški uniformi s padalskim znakom.

Za več pojasnil in podatkov se zahvaljujem Milanovi svakinji Stanki Golob, bratu Francu, bivšemu padalcu Cirilu Kobalu in grahovskemu župniku Evgenu Gantarju.

Zapuščino je v Egiptu hranila Milanova zaročenka Milica, ki je o tem tudi pisala svojcem na Grahovo. Ko je imel Milanov brat Danilo, ravnatelj klasične gimnazije v Ljubljani, priložnost, da je nekaj let po vojni obiskal Kairo, mu je izročila Milanove prihranke, spominsko knjigo in album s slikami.

Ivo Jevnikar

DRAGA MAMA!

Ako bi nesreča hotela, da Te ne bi videl več, naj Ti bo ta moj kratek opis v zagotovilo, da sem vedno mislil nate, na dom in na vse naše drage.¹

Vedi, da kljub vednemu ubijanju domotožja so mi misli vedno uhajale tja čez Sredozemsko in Jadransko morje v našo dolino. Ni mogoče pozabiti doma! Dolgo sem bil že prej zdoma, a nikdar nisem tako občutil domotožja, si tako želel domov, kot iz te vroče Afrike. Mogoče radi tega, ker prej sem bil vedno kolikor toliko med domačimi ljudmi, a tukaj med sovražniki in zatiralci.

Sedaj sem pač srečen, ker uživam svobodo. Upam, da, še predno bodeš čitala te vrstice, namenjene Tebi, draga mama, Ti bom lahko osebno vse povedal.

Zopet se bomo zbrali po petnajstih letih vsi pri Tebi. Tedaj, vem, da bo Tvoje trpeče srce zopet veselo.

*Tvoj Benjamin²
Milan*

¹ Mati Marijana je umrla 26. dec. 1955. Po vojni je iskala vesti o sinu, še preden je prejela njegovo zapuščino. Tako je že leta 1946 obiskala Cirila Kobala (Ciril Kobal avtorju 27. okt. 2001). Dobila je stik s tremi preživelimi padalci, vendar zaradi strahu pred Ozno oz. Udbo takrat ni bilo mogoče veliko zvedeti (Franc Golob avtorju 13. avg. 2001).

² Milan je bil najmlajši otrok.

Milan Golob.

Iz ujetništva

MAMI

*Ah, kaj bi maral, da bi zdaj
lahko poletel v domači kraj,
iz ujetništva vojnega in žic,
da čul bi mamin vzdih in klic.*

*Mamica, ne boj se nič,
nazaj spet pride Tvoj fantič,
a ne, kot vedno, žalosten,
vesel bo zmage, radosten.*

*Saj to sem vedno si želel,
da enkrat s tabo bi bil vesel,
da bil na starost bi Ti v pomoč
in več ne hodil od Tebe proč.*

Ko sem bil zadnjič doma (zadnje dni junija 1942), sem že dobro vedel, da bom moral v kratkem odpotovati v Afriko. Ni mi bilo tega mogoče povedati doma. Zdelo se mi je, da bi bili prežalostni. Poslovil sem se, čeprav težko.

Ko sem prišel v kasarno 36. reg. v Modeni, je bilo že vse pripravljeno za odhod. Naslednje jutro ob osmih smo šli v spremstvu vojaške godbe na postajo, kjer je bil pripravljen poseben vlak za naš bataljon. 3. julija smo dospeli v Lecce. Rekli so nam, da gremo takoj drugi dan naprej. Nič ni bilo. Čakali smo pet dni. Osmega zvečer kar na hitro pokličejo dvajset mož iz vsake garde. Ker sem bil še vedno na komandi, so me izbrali, da grem s prvimi in tako pomagam urediti vse potrebno, da, ko pride ostalo moštvo bataljona, bo že vse v normalnem teku.

9. julija ob štirih zjutraj smo se odpeljali na letališče, ki je oddaljeno kakih dvajset km od mesta.

Razporedili so nas po petnajst mož in takoj odpeljali k avionu. Malo nestrpno smo čakali. Točno ob osmih smo se dvignili. Od kraja je bilo malo čudno gledati skozi male line, privadili smo se kmalu.

Po treh urah in desetih minutah mirnega leta smo pristali na letališču v Dorni.³ Čim smo izstopili iz aviona, smo začutili pesek povsod. Bil je lahki "gibli". Nobenih lepih občutkov ni vzbujal ta rdeči prah. Polastilo se me je tako domotožje, da bi najraje zajokal. Kaj sem zakrivil, da so me prignali sem? Da se bom boril za nje, ki so vedno zatirali in pili kri?

Sam sem bil Slovenec med vsemi, kar nas je prišlo. Sem se pač moral vdati in podvojeno trpeti.

Postavili smo si taborišče izven mesta. Par dni ni nihče spal radi muh in komarjev. Počasi smo se privadili podnebru in golazni. Hrana je bila dokaj slaba. K sreči je bilo nekaj Nemcev v bližini in so nam dali včasih kakšno škatlo mesa ali mleka ali kaj drugega. Nenadoma pride ukaz za odhod. Bili smo razočarani. Saj nas je vendar samo ena kompanija, kaj ne bomo čakali ostalih? Odgovor je bil kratek: Ne pridejo!

Priključili so nas k bataljonu rekrutov. Po štirih dneh vožnje s kamioni smo prišli v El Dabo.⁴ Že se je čulo streljanje s fronte. Še isti večer smo šli naprej, na fronto.

Okrog desetih smo se ustavili. Zakaj, mi ni znano. Kot je že bil laški običaj, so spravili vse mašine skupaj. Izvidniško angleško letalo nas je opazilo in čez četrto ure smo imeli najlepšo razsvetlavo nad nami. Začele so padati bombe lahkega kalibra. Bil sem popolnoma na prostem. Zavil sem se v platno, da ne bi bil poln peska, in čakal, kaj bo. Po štiriurnem neprestanem obletavanju in bombardiranju so nas pustili. Dva sta bila mrtva, en kamion sežgan. Odpravili smo se dalje. Pred zoro smo prišli na štab divizije Trst. Zopet so nas nekaj mešali in šteli, ne glede na starost ali sposobnost. Zdelo se mi je, da sem v čredi ovc oziro-

³ V Dorni je bilo najpomembnejše italijansko vojaško letališče v Libiji.

⁴ Kraj v Libiji ob glavni cesti ob morju.

Sedaj sem pač srečen ker
vživam svobodo. Upam, da še predno
bodeš čitala te vrstice, namenjene
Tebi, draga mama, Ti bom lahko osebno
vse povedal.

Zopet se bomo zbrali po petnajstih
~~letih~~ letih vni pri Tebi. Tedaj sem
da bo tvoje srcece me zopet veselo.

Tvoj Benjamin
Milan

Rokopis Milana Goloba iz začetnega dela pisma materi.

ma prašičev, ki jih pošiljajo v posamezne klavnice. Ne vede, kam grem, se porinem za drugimi na kamion. Bilo nas je trideset. Samo serženta Anselmina sem poznal med njimi. Bila sva si dobra prijatelja. Ustavimo se pri nekem kamionu, kjer so nam dali živež in liter vode za dva dni. Kam gremo? Naravnost v linijo? Ničesar nismo vedeli. Ukazano nam je bilo, da ne smemo kaditi in ne glasno govoriti. Kamion se zopet ustavi. Prišli smo! Vse je bilo mirno. Začeli smo kopati luknje. Nič kaj ni šlo od rok, a vendar sem jo izgrebel toliko, da sem se cel zakril vanjo. Rekli so nam, da lahko počivamo. Dolgo prej nisem tako sladko spal kakor ta večer. Okrog šestih zjutraj začne pokati. Tedaj šele sem opazil, da sem v liniji, oddaljen kakšna dva km od Angležev. Velikega strahu nisem občutil, a tudi prijetno mi ni bilo. Poklical me je nekdo, ki se je po trebuhu splazil do mene. Povedal mi je, da sem na komandi prvega bataljona 65. reg. in da moram z njim popravljati žico telefona, ki je bila pretrgana. Najmanjšega pojma nisem imel o tem. Mogoče bo pa le šlo. Torej postanem telefonist. Isti večer sem pisal prvič s fronte domov. Nato sem pisal vsak dan.

Fantje iz Ruta s Simonom Kosom v sredini. Slika je iz zapuščine Milana Goloba. Portret junaka II. tržaškega procesa, povzet s te slike, je kot podobica krožil med primorskimi prostovoljci na Bližnjem vzhodu. Po podatkih Simonovega brata Cirila Kosa so na sliki v prvi vrsti od leve Ludvik Prezelj (padel med vojno), Simon Kos (ustreljen na Opčinah 15. dec. 1941) in Rudolf Kemperle, v ozadju od leve Ludvik Kemperle, Albin Rejec (padel med vojno) in Ciril Pajntar.

Kako se je godilo z menoj, veš iz pisem, ki sem jih pisal Tebi in Konstanci.⁵ Veliko zahvale sem dolžan njej. Vedno mi je dala toliko tolažbe in upa v svojih pismih.

Vsega ni bilo mogoče pisati in zato napišem še to na kratko.

Kakor Veš iz pisem, sem bil v menzi. Drugega septembra zvečer smo se preložili na levo za 16 km.

Šele ob desetih so bili nasičeni gosp. oficirji. Spravil sem se v luknjo, ki sva jo izkopala s šoferjem zraven kamiona-menze. Okrog enajste ure je začelo peklensko streljanje. Šofer me nagovori, da greva k drugim, da izveva, kaj se godi. Naletiva na oficirja, ki naju je nagnal nazaj. Šofer gre v luknjo. Jaz vzamem puške in ročne bombe iz kamiona. Ko grem sklonjen v luknjo, začutim na hrbtu nekaj bodečega in nato glas: "Kaman!" (Come on!)⁶ Izpustil sem puške in počasi dvignil roke. Okrenil sem se in zagledal pred sabo Avstralca. Odgnal naju je na majhen griček, kjer ni bilo mogoče dvigniti glave radi šviganja krogel. Nekaj jih je že bilo tam. Začelo je divje klanje pod nami, stokanje

in vpitje se je čulo iz ropota strojnic in tompsonov.⁷ V bližini sem slišal klicati na pomoč in moje ime. Nisem se mogel ganiti z mesta. Spoznal sem glas. Bil je seržent Anselmino. Prišel je neki drug Avstrelec. Dal je nekaj ukazov svojim ljudem, ki so stražili, in takoj nato smo se plazili preko miniranega polja. Tavalimo celo noč. Proti jutru so se zavedeli, da so izgubili smer. Bili smo v bližini nemške linije. Pustili so nas. Eden za drugim smo se splazili nazaj k našim postojankam.

Okrog desetih sem prišli do naše komande. Edini kamion, ki je bil še uporaben, je bil ta od menze. Vse drugo je bilo uničeno. Strašen pogled se je nudil. Vse razbito, polno krvi, mesa in še celih trupel. Med mrtvimi je bil tudi seržent Anselmino. Od celega bataljona nas je ostalo 132. Proti večeru so nas spravili v ozadje. To je bilo takrat, ko sem pisal tisto nerazumljivo pismo, kakor je omenila Konštancija. Nič čudnega!

Na vseh svetih dan je bil zajet cel naš regiment. Vendar enkrat! Težko sem pričakoval tega dneva. Žal mi je bilo le za pisma, ki so prišla prejšnji večer in jih nisem dobil.

(dalje)

⁷ Zavezniška ročna brzostrelka Thompson.

Katarina Fistrovič

Sneži

Sneži.

*Skrivnostno se svetijo
tihe, samotne gazi.*

*Morda pa me bela pot
k tebi privede,
kdove.*

*In nežnim snežinkam
nasmehne se
moje srce.*

⁵ Konstanca je bila hči Franceta Bevka, ki je živel pri njih, ko je bila uslužbenka na občini (Stanka Golob avtorju 27. okt. 2001).

⁶ Angleško: "Pridi!"

Zorka Hareja sem spoznal v šolskem letu 1951/52, ko je bil moj profesor na klasični gimnaziji v Trstu, ki je takrat imela svoj sedež v ulici Lazzaretto Vecchio pod staro tržaško univerzo.

Današnjega slavljenca, profesorja, skladatelja, dirigenta, pevca, humanista, zavzetega kulturnika, predvsem pa velikega narodnjaka poznam torej celih petdeset let.

Če je danes za Zorko Hareja lep dan, ker je njegov osebni jubilej, je prav tako lep dan zame, ki mi je bilo dano imeti z jubilentom skupno pot natanko pol stoletja.

V tem času, to je vseh petdeset let, so se moje poti, tako v šoli kot pozneje v javnem življenju, prepletale s potmi, po katerih je zvesto in pošteno hodil današnji naš jubilent.

Moja hvaležnost gre danes profesorju Hareju v mnoge smeri.

V šoli mi je bil izredno objektivni profesor, kar se ne dogodi vedno vsakemu pedagogu. Ni nas spravljajl v zadrego pri spraševanju, ni nas mučil z odvečnim znanjem, ampak je od nas, najstnikov, zahteval to, kar je vedel, da moramo znati v življenju, predvsem pa nas je pripravljajl na življenje v najglobljem pojmovanju sveta in vsega, kar svet obdaja. Ni nam vsiljeval svojega idejnega in verskega prepričanja, ki ga ni nikdar nikjer zatajil, vendar nam je vseskozi z zgledom in odkrito pristno besedo dajal razumeti, da je človek bitje razuma, a tudi srca in vere.

Čez nekaj let, to je po končani maturi, so se moja pota prepletala s Harejevimi na tržaškem slovenskem radiu, kjer je bil odgovoren za dramski oddelek. Izbiral je igre iz slovenske in svetovne dramatike za Radijski oder, katerega član sem bil pod vodstvom prof. Jožeta Peterlina. Zorko Harej je imel izreden posluš za dobre igre, za učinkovite slušne radijske igre, zato je njegova izbira bila vedno na mestu in prepričljiva. Njegova misel je vedno šla

najprej k radijskemu poslušalcu, ki si je želel v večernih urah zdrave komedije, prepričljive drame ali bogate dramatizacije, ne pa odvečnih pamfletov, ki bi naj zgledali še tako moderni in za vsako ceno napredni. Ne, Harej je vedno iskal najprej človeka, srce v njem, potem pa pogledal na njegovo zunanost. Tak je bil njegov pristop tudi pri igrah, ki nam jih je izbiral za izvajanje pred mikrofonom pri Radijskem odru.

Moja pota so se čez kako leto prepletala s potmi Zorka Hareja tudi v javnem, narodnostnem in političnem življenju. Bila sva skupaj kandidata, bila sva skupaj odgovorna v raznih organih Slovenske skupnosti, tako tržaške kot deželne in to vrsto dolgih, plodnih let. Bil mi je vedno vzor v načinu govorjenja, v načinu razmišljanja, tudi v politiki. Nikjer ni iskal preprirov ali težkih besed, vedno le spravo in dialog v raznolikosti. Bil pa ni zato popustljiv za

vsako ceno, to še najmanj; ko je čutil, da je prelomnica med njim in sogovornikom jasno začrtana, ni od svojih idealov, narodnih in ideoloških, nikdar odstopal. V teh primerih se je od sogovornika z jasno

besedo ogradi in ostal trdno zvest v svojih pogledih, v svojih načelih, v svojih prepričanjih, tako idejnih kot narodnostnih. Tudi za to njegovo pokončnost, za njegovo možatost sem mu hvaležen.

Dragi profesor!

Ob rojstvu so Vam rojenice položile v zibelko veliko darov, veliko talentov. Niste jih zakopali, ampak ste vse skrbno gojili, pilili, izpopolnjevali. In to z nemajhnim trudom, z garanjem, s potrpežljivostjo, z neomajno voljo po iskanju "še boljšega, še popolnejšega".

Brez Vas, dragi profesor, brez Vašega trdega dela, brez Vašega vztrajnega doprinosa našemu življenju v zamejstvu, brez Vaše dosledne zvestobe jeziku, narodu in krščanskim vrednotam, bi naš rod na Tržaškem, Goriškem, v Benečiji in Kanalski dolini morda ne bil to, kar je! Še vedno živ, trden in svoboden.

Hvala Vam za vse, dragi jubilent, z iskreno željo, da vas počastimo v svoji sredi tudi ob Vaši devetdesetletnici!

Drago Štoka

Zorko Harej – osemdesetletnik

O potrebi prenove je katoliško občestvo govorilo že pred sto in več leti, ko je po izidu socialne okrožnice Rerum novarum papeža Leona XIII. med katoličani povsod vrelo. Ponovno je spregovoril o prenovi papež Janez XXIII. in iz tega uvida je bil sklican II. vatikanski koncil. Tudi slovenski katoličani na Tržaškem smo v letih po koncilu čutili, da se ne moremo v nedogled upirati vetru časa. Bilo je kar nekaj pobud, katerih cilj je bil na podlagi koncilskih izhodišč vnesti novega duha v naše delovanje. Gotovo je vsaka od teh pobud, pa čeprav neopazno, doprinesla svoj delež k prenovi. Težko bi bilo namreč verjeti, da bi dober namen ne obrodil prav nobenega sadu. Res pa je, da nobena od omenjenih pobud ni doživela, da bi jo izpeljali čisto do konca in da bi se dokopali do nekih sklepov, v katerih bi se vsi prepoznavali in bi bili obenem tudi za vse zavezujoči. Prenova je dejansko nekaj, kar je ostalo odprto. Prav zato, ker gre za odprta vprašanja, smo se odločili, da začnemo z objavo gradiva, ki bi utegnilo biti koristno za morebitno nadaljevanje zastavljenega dela.

Uredništvo

Začeli bomo z odlomki iz dokumentov iz let 1985-1991. Ti dokumenti so služili kot osnova za razgovor na srečanjih, ki so se zvrstila pri Šolskih sestrah pri Sv. Ivanu v Trstu in katerih pobudniki so bili katoliški laiki. Le-ti so se v

pismu, ki nosi datum 15. maja 1985, obrnili na približno 70 dejavnih članov krajevnice Cerkev, duhovnikov in laikov, aktivnih na raznih področjih javnega življenja na Tržaškem.

"Vse kaže," se je začelo pismo, ki so ga podpisali (po abecednem redu) Ivo Jevnikar, Marijan Kravos, Marij Maver, Peter Močnik, Sergij Pahor in Tomaž Simčič, "da je med slovenskimi katoličani na Tržaškem, predvsem med tistimi, ki so aktivni na cerkvenem, kulturnem, družbenem ali političnem polju, zelo prisotna potreba, da bi se zbrali in razmislili o svojem položaju in o svojih perspektivah. Pokoncilska prenova, ki je zajela Cerkev in ji dala nov pečat ter sposobnost, da se kot skupnost spoprijema s sodobno problematiko, pri nas ni dobila jasne podobe. Tudi cerkveni zborovanji tržaške Cerkev, pri katerih smo Slovenci sodelovali, sta nas zaposlovali bolj na

področju dialoga med Italijani in Slovenci in pravične ureditve naših potreb kot z iskanjem primernih poti za slovensko katoliško skupnost, ki je nedvomno v hudi krizi - kljub nekaterim razveseljivim pojavom.

Potrebovali bi sploh seznam najbolj žgočih problemov, ki jih zdaj rešuje vsakdo, kot ve in zna, pa bi bili nujni skupno razmišljanje, določitev najpomembnejših ciljev in povezano delo.

Med mlajšimi, a tudi med starejšimi, niso razčiščeni pogledi na mesto katoličanov v zamejstvu, na pluralizmu med

katoličani, na sodelovanje z drugače mislečimi ob jasnem ohranjanju lastnih značilnosti in tudi nujnih lastnih struktur.

Široko vzeto - treba bi bilo razpravljati o odnosih vera-kultura in vera-politika, o najprimernejših pastoralnih prijemih, torej: začeti s prenovi. Vse to na podlagi trdnih, koncilskih teoloških temeljev, vendar ne abstraktno, temveč ob upoštevanju vsakodnevnih problematike, zaradi katere trpimo in se trudimo, uspevamo ali nazadujemo."

(se nadaljuje)

Iz gradiva o neki prenovi

Mladika

V VSAKO
SLOVENSKO
DRUŽINO

V Režiji 1979.

Seattle, Wash. Vedno težje je pisati. Sodobnikov, ki bi jih zapiski zanimali, je vedno manj. Leta nas težijo in spomini bledijo.

Nekdaj smo se imeli za "mlado generacijo". "Starejši", tudi v emigraciji, so nas gledali z nezaupanjem, ker smo pač mislili po svoje in tudi delali po svoje. Ni smo se prav vključili v

že ustaljene delavnosti izseljenskih kulturnikov, nista nam bila dovolj slovenska harmonika v narodnih domovih in pogrevanje zastarele folklore, ki jo izvažata Izseljenska Matica kot najvišji dosežek slovenske ustvarjalnosti v svetu.

Prijatelj Rado je postal ustvarjalni član slovenskega kulturnega in znanstvenega dela pred več kot pol stoletja. Najsi ga v izseljenstvu ali tudi doma poznajo ali ne, v svetu je identificiran kot jasen predstavnik slovenske izseljenske znanstvenosti, ne edini, a najvidnejši. Za nas, ki ga poznamo še iz gimnazijskih let, to ni nič nenavadnega.

Takrat sve se spoznala. Že pred vojno. Iz Novega mesta je prišel na tedenski tečaj dijaške Katoliške Akcije v Ljubljano, tako kot so prišli iz Škofovih zavodov mladi Lojze Šuštar, iz Maribora Nace Lovrenčič, iz Kranja Dušan Česen, in se pridružili ljubljanskim študentom. Postalni smo si prijatelji. Ko so po končani gimnaziji prišli v Ljubljano na univerzo, so se te vezi le utrdile. In ostale do danes - s še živimi.

Rado je že kot srednješolec pisal in raziskoval. Nihal je med jezikoslovjem in etnografijo, odkrival je slovenske prvine v jeziku in v ljudski kulturi, in začel objavljati. Srečala sva se spet na univerzi na predavanjih Nika Zupančiča, dokler ni med vojno univerza leta 1943 prekinila svoje delo. Odšel sem

na Primorsko, Rado kmalu nato v Gorico.

Po koncu vojne smo iskali - tako kot to delajo preživeli po sedanji katastrofi v New Yorku - kdo je ostal živ in kam se je zatekel. Že v Rimu sem ujel, da je Rado v Gorici, kmalu nato sva se srečala v Trstu.

Ni prekritih rok čakal, kdaj se bo kje dalo kaj delati. Tak je ostal vse življenje. Če se mu je zdelo vredno, je napravil. Študentovski list *Mlada Setev* je začel z njegovim prizadevanjem, takrat je v Gorici objavljala etnografske zapiske in nekaj let kasneje knjigo o Slovenski marijanski liriki. Še vedno mi je v spominu njegov zapisek o "čupi" v šolskem *Izvestju*.

Tista leta je pisal, zbiral, raziskoval, obenem skrbel za družinico, učil v slovenskih šolah na Goriskem in v Trstu - ker še ni imel univerzitetne diplome, je bil vedno porinjen na obrobje. Zato je rasla negotovost, kako naj bi živel v Trstu.

Leta 1956 je prišel v Ameriko. V Chicagu je našel začasno zaposlitev, a se je kmalu spet lotil študija. Najprej v Chicagu, nato na Harvardu, kjer je leta 1962 dosegel doktorat.

Prijatelj Rado Lenček – osemdesetletnik

Že v Chicagu smo se spet našli - stari prijatelji: Rado in Nina, Jože Bernik in Marija, Bogdan Novak in Marijan Merala, pa še Jože Planinšič in Lujo Leskovar.

Danes je po desetletjih polno vprašanj, zakaj se nismo povezali s "staro emigracijo". Ker smo se

predvsem zanimali za slovensko prisotnost v ameriškem znanstvenem svetu, te slovenske prisotnosti nismo našli, ker je ni bilo. Zato smo iskali nove stike. Najprej kot posamezniki, a smo kmalu spregledali, da je treba imeti "naslov". Odtod izvira zasnova "Društva za slovenske študije", ki je od osnovne zamisli do izvedbe in do uspešnega uveljavljanja Radotova zasluga.

Kdo bo pisal to zgodovino? Od najin razgovorov v Chicagu, v pismih do Cambridgea, v dolgih večernih razgovorih v Urbani, kjer je dobil svoje prvo akademsko mesto in sem ga obiskoval iz južnega Illinois, kjer sem takrat poučeval.

Na simpoziju o B. de Courtenayu v Reziji 1979.

Iz provincialnega Illinois - globoko v spominu mi ostaja prijateljsko kosilo in pogovor z goriškim rojakom Alfonzom Čukom - se je preselil na Kolumbijsko univerzo v New Yorku. Tam sva se spet srečavala. Navadno na domu, ob robu Harlema, kjer se je udomačil, a je bil zame vedno dražljivo nevaren, kjer na newyorški podzemni nisi nikdar vedel, koga boš srečal.

Bralci Ameriške domovine so morda opazili zapiske, s podpisu R.L.L., ki jih je Rado mnogo let po-

sredoval. Uvidel je, da ni dovolj, da kaj napraviš. Dosežki morajo ostati zapisani. V okviru Društva za slovenske študije je ustvaril R&D Center, ki v navadnem ameriškem svetu pomeni Research and Development, on ga je povzel za Research and Documentation (Raziskavo in dokumentacijo) in je pod tem naslovom poročal o slovenskih stvaritvah predvsem v Ameriki.

Ta zgodba ne sme biti predolga. Radota so po desetletjih odkrili tudi v Sloveniji. Postal je dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, slovensko ministrstvo za znanost ga je imenovalo za "ambasadorja znanosti". Lani spomladi je prejel visoko slovensko državno odlikovanje - častni znak Svobode Republike Slovenije.

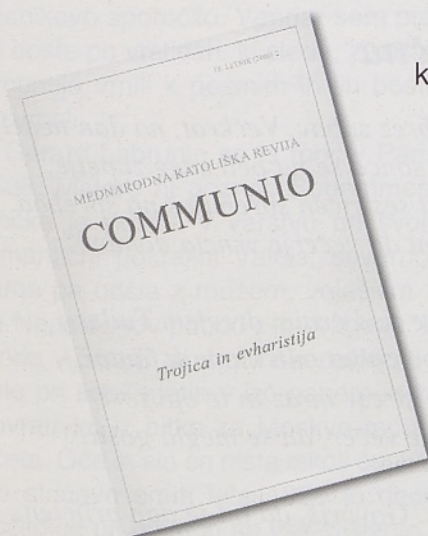
V jeseni življenja se radi vračamo k prvinam, kjer so nam posebno dragocene drobtine osebnih doživetij, ki jih le z utrinki delimo z drugimi. Desetletja sva si bila na dveh obalah, on ob Atlantiku, jaz ob Pacifiku. Stotine pisem in telefonskih pogovorov so naju povezovali in so bili zame dokaz prijateljstva, ki se je spletalo po nenavadnih doživljajih in so nama bogatili življenje.

Ob osemdesetletnici Ti dolgujem zahvalo za vsa leta prijateljstva. Da bi še bil med nami!

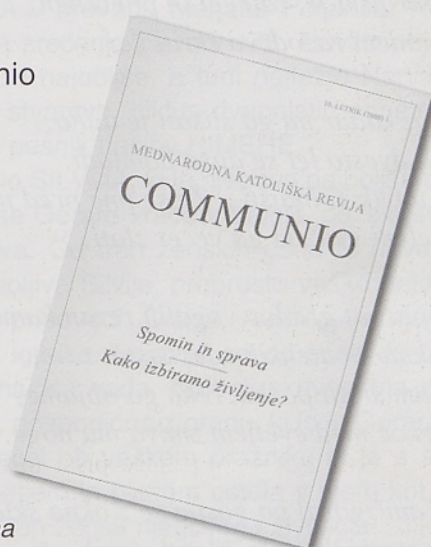
Jože Velikonja

ŽELITE POGLOBITI SVOJE TEOLOŠKO ZNANJE?

Svet mednarodne
katoliške revije **Communio**
pri Slovenski
škofijiški konferenci

Naslov uredništva:
Dolničarjeva 4,
1000 Ljubljana
Naslov uprave:
Družina d.o.o.,
Krekov trg 1, 1000 Ljubljana
tel. +386/1/1338590
faks +386/1/1330618

PESMICE

April

Spet lepi dnevi, ceste prašne,
neba sinjina ne ugasne,
zvečer zidovi kar goré.
Še nič zelenja: komaj sluten
rdečkasti nadih trenuten
v visokem drevju temnih vej.

Ta čas me muči in vznemirja.
Šele po dolgih dneh deževja
bo vstala - kot naslikana -
pomlad, vsa rožnata, zelena,
kot nimfa, pravkar porojena,
s smehljajem vstaja iz vodà.

Fantazija

Poznam napev, ki mi je dražji dar
kot ves Rossini, Mozart ali Weber,
starinski je, zategel in pogreben,
le meni razodeva skriti čar.

Saj kadar mi ga slišati je dano,
za dvesto let se duša pomladi:
Ludvik Trinajsti... Že se pne pred mano
zeleni grič, ki ga večer zlati,

opečnat grad, v vogalih rezan kamen,
okna v odtenkih rdečkastih žaré,
sam sredi parka, reka ga objame,
tekoč med cvetjem zmiva mu noge.

Tam zgoraj pa gospa se z okna sklanja,
v starinski noši, blond, črnih oči,
ki sem jo v času nekega bivánja
že videl - zdaj pa kot spomin žari.

Stara mama

Tri leta, kar je umrla stara mama,
zlato srce! Ko smo k pogrebu šli,
domači, znanci, so jokali vsi,
žalost bila je pristna, ne igrana.

Jaz sam po hiši taval sem, zmedèn
bolj kot potr; in ko sem se približal
pokojnici, mi je nekdo očital,
da to lahko brez vsake solze zrem.

Hitro prešla je hrupna bolečina:
v treh letih vse drugačni doživljaji,
dobri in slabi, družbeni prevrati,
izbrisali so rajno iz spomina.

Jaz sam še mislim nanjo in trpim:
vsa ta tri leta, z vse večjo močjo,
kakor ime, zarezano v drevo,
v meni se pogloblja njen spomin.

Sestrična

Zima ni brez zabav. Večkrat, na dan nedelje,
ko nekaj sonca se na beli sneg zapelje,
katero od sestričen spremljaš na sprehod.
"Da se mi do večerje vrneta domov!"

In ko si se pod črnim drevjem Tuilerij
nagledal živobarvnih modnih fantazij,
sestrično strese mráz in te opozori,
da blizu je večer, da se meglà gosti.

Povratek. Govoriš, da bil je dan prijeten,
prehitro je minil... A v čustvih si diskreten.
Ko pa sta že doma, se apetit zbudi:
na dno stopnic puran pečeni zadiši.

Sidalize

*Kje so ljubice naše?
Vse po grobovih spe.
Vendar so zdaj bolj srečne,
v lepših krajih žive.*

*Tam jih v angelski družbi
ziblje sinje nebo,
tam zdaj hvalne pesmi
Materi božji pojo.*

*Zdrava, bela nevesta!
Zdrava, deviški cvet!
Ljubica zapuščena,
ki te razjeda bolest!*

*Večnosti živi plamen
vam je v očeh sijal,
ko je tukaj ugasnil,
se bo tam zgoraj prižgal.*

K PREVODU NERVALOVIH PESMIC

V prevodu ste prebrali pet pesmi francoskega romantika Gérarda de Nerval, osem let mlajšega od našega Prešerna. Brez večjih težav ste dojeli vzdušje posameznih pesmi in razbrali pesnikovo sporočilo. Vendar sem prepričana, da se boste po vrsticah, ki sledé, z radovednostjo in simpatijo vrnili k pesmim in jih boste še globlje razumeli.

Gérard Labrunie se je rodil v Parizu 22. maja 1808. Matere ni poznal. Sedemmesečnega dojenčka je pustila v varstvu pri svojem stricu v romantični pokrajini Valois, severno od Pariza, sama pa odšla z možem, vojaškim zdravnikom, na Napoleonov pohod proti vzhodu. Leta 1810 je umrla v Šleziji za vročinsko boleznijo. Gérard je šele pri šestih letih v izčrpanem in zagrenjenem povratniku iz bitke za Moskvo moral prepoznati očeta. Oče in sin se nista nikoli čustveno zblížala. Do stričeve smrti leta 1820 je deček preživel pri počitnici in se vse življenje rad vračal v kraje svojega otroštva.

Kot gimnazijec se je Gérard vključil v francosko literarno vrenje svoje dobe. Privlačila ga je

tudi nemška književnost. V letu po maturi se je uveljavil s prevodom Goethejevega Fausta in proti očetovi volji (študiral naj bi medicino) ostal zvest peresu.

Z dediščino po materinem očetu si je 1834 privoščil prvo potovanje (v Italijo). S tem denarjem se je lahko pridružil prijateljem, ki so si v stavbi nekdanje dekanije, blizu razpadajoče cerkve sv. Tomaža ob Louvru, uredili skupno stanovanje. Camille Rogier je s poslikavami olepšal véliki salon, tedaj še literarni začetnik Arsène Houssaye in znani pesnik Théophile Gautier se v svojem pisanju ponovno vračata v tisti zlati čas mladosti.

V tem času se je Gérard tudi s priimkom oddaljil od očeta. Izbral si je umetniški priimek de Nerval, po katastrskem imenu za zemljišče, ki je pripadalo materinim sorodnikom.

V veselem boemskem okolju je Gérardova dediščina hitro skopnela. Odtlej je živel le od svojega peresa. Za revije je pisal podlistke, gledališke kronike, celo nekaj odrskih tekstov. Njegova nesrečna ljubezen je bila igralka.

Vse je šlo na slabše, tudi njegovo zdravje. Februarja 1841 je doživel prvo krizo. Skoraj leto dni je prebil na kliniki za duševne bolezni, kamor se je moral še večkrat zateči. V premorih med krizami ni počival. Skoraj celo leto 1843 je trajalo njegovo potovanje v Orient, ki je pustilo močne sledove v njegovem literarnem ustvarjanju.

Slovenci smo dobili prve prevode Nervalovih del šele leta 1996. Skoraj istočasno je založba Mihelač izdala dve noveli pod naslovom SILVIJA, AVRELIJA v prevodu Marjana Poljanca. Revija Primorska srečanja pa je v 178. številki objavila moj prevod najboljši, a tudi najtežji Nervalove pesniške stvaritve, ciklus dvanajstih sonetov, ki mu je dal pesnik naslov HIMERE.

Z novelo SILVIJA, ki je njegovo najboljši prozno delo, se Gérard vrača v Valois, deželo svojega otroštva. Od treh ženskih oseb te novele je najbolj otipljiva Silvija, preprosto vaško dekle, ki je stožer pripovedi. Druga, Avrelija, je njegova nesojena igralka. Pojavlja se od časa do časa, kot presihajoča voda. Najbolj skrivnostna pa je Adrienne, gospodična z gradu, ki jo je Gérard kot deček srečal ob vaškem prazniku in je s svojo pojavo, petjem in plesom ostala v njem kot prapodoba vseh žensk njegovega življenja.

Novela AVRELIJA se po umetniški vrednosti ne da primerjati s SILVIJO, je malone klinični opis Nervalovih sanjsko bolezenskih blodenj. ➔

↩ Ob zori izredno mrzlega 26. januarja 1855 so našli Gérarda de Nervalu obešenega v zakotni uličici starega Pariza.

Žalostni konec nesrečnega pesnika...

Toda naše prevedene pesmi so iz let 1831 do 1835, torej iz srečne dobe Nervalovega življenja. Leta 1852, ko so zdravstvene krize postajale čedalje bolj pogoste, je sostanovalec iz Dekanijske ulice Arsène Houssaye, zdaj urednik literarne revije *Artist*, prijatelja naprosil, naj poišče vse, kar spominja na leta skupnega bohemskega življenja. Nerval je pripravil izbor proze in poezije, ki ga je pod naslovom *GALANTNO BOHEMSTVO* (*La Bohème galante*) revija v odlomkih prinašala v drugi polovici 1852. leta. V prvi izbor poezije je Nerval uvrstil deset zgodnjih pesmi pod skupnim naslovom *PESMICE* (*Odelettes*). Od desetih pesmi sem za Mladiko prevedla prve štiri in deveto.

Še nekaj k posameznim naslovom!

April. Nerval prehiteva čas. Tak način opazovanja in izražanja o naravi je v evropsko poezijo prodrl šele sto let kasneje.

Fantazija. Tu najdemo vse značilne motive Nervalove poezije in proze. Otožen napev mu pričara starinski grad ob reki sredi gozdov, na oknu lepa gospa, a kot da bi jo že videl v prejšnjem življenju. Spomin in sanje se stapljajo v hrepenenje po izgubljenem raju. Grad je iz kraja pesnikove rane mladosti, v parku je prvič videl Adrieno, ki je v mesečinski noči zapela romanco o ljubezni.

Stara mama. Zdaj, ko vemo, da Gérard nikoli ni živel v popolni družini, še bolje razumemo njegovo čustveno navezanost na druge sorodnike. Stara mama mu je umrla leta 1828, pesem je nastala tri leta kasneje. Z družbenimi prevrati so mišljeni politični dogodki, ki so leta 1830 kralja Karla X. prisilili k odstopu.

Sestrična. Mojstrsko je prikazano tedanje meščansko okolje, pa tudi Gérardova previdna zadržanost v odnosu do sestrične.

Sidalize. Cydalise (poslovenjena oblika Sidaliza) je ime dramske junakinje iz 18. stoletja. Iz lastnega je kmalu postalo vrstno ime za označevanje mladih igralk, pevk in plesalk.

Pri Nervalu in prijateljih so Sidalize vezane na njihovo skupno bohemsko življenje. Naj navedem stavek iz Nervalove proze: "V starem dekanovem salonu... so odmevali naši galantni verzi, med katere se je pogosto pomešal veseli smeh ali prešerno petje naših Sidaliz."

Prevajalka

MALA GALERIJA MLADIKE

V tej prvi številki novega letnika uvajamo rubriko, posvečeno primorskim slovenskim slikarjem. Zvrstila se bodo znana imena z zgoščeno oznako ustvarjalnih značilnosti in tudi osebnostnih potez. Vsakokrat bo sledil opis umetnikove slike, ta pa bo bralcem na voljo v barvni reprodukciji na zadnji strani revije.

Uredništvo

Avgust Černigoj (1898-1985)

Tržaški umetnik Avgust Černigoj je bil vsestranski ustvarjalec (slikar, grafik, ilustrator, scenograf, kostumograf, dekorater), po duhu eklektik, a hkrati vedno zvest svojemu osnovnemu pojmovanju umetnosti kot področju iskanja in preizkušanja novega, zdaj igriv in brez predsodkov, a vsekakor resno angažiran, kadar je šlo za obravnavanje družbeno občutljivih problemov. Njegova živahnost, odprtost in radovednost so prihajale do izraza tudi pri poučevanju, pri vsem tem pa se je očitno zabaval.

V stoletju, ki so ga označevali številni izmi, je znal črpati nekaj zase in istočasno ohranjati ustvarjalno svobodo. Umetnost ni bila samo njegova poklicna izbira, ampak tudi življenjska odločitev.

Futurizem, 1923

Olje na lepenki

50x38,5 cm

Goriški pokrajinski muzeji

(glej reprodukcijo na naslovnici)

Predstavljeno delo je nastalo v ključnem letu 1923. Leto prej je Černigoj opravil v Bologni profesorski izpit za poučevanje risanja in umetnostne zgodovine, nato je odšel na akademijo v München in od tam v Weimar na mednarodno šolo Bauhaus.

Dolgo časa so sliko pripisovali Sofroniju Pocariniju, leta 1985 pa je ob veliki goriški razstavi Meje avantgarde Bruno Passamani ugotovil Černigojevo avtorstvo. Gre za lep primer tihožitja, kjer se spaja dvoje vplivov: dinamična razgibanost je značilna za futurizem, kompozicija s poudarjanjem osnovnih likov in barvna zoženost pa sta lastni kubizmu.

Magda Jevnikar

SPOMIN NA MSGR. ŠKABARJA

V tržaškem predmestju Barkovlje so se 16. decembra s kulturno prireditvijo spomnili domačega duhovnika, vzgojitelja, pevovodjo in narodnega delavca msgr. Matije Škabarja (1876-1966). Že spomladi, ko je minilo 35 let od njegove smrti, mu je prejšnja občinska uprava postavila spominsko tablo v Barkovljah. Ob sedanjí proslavi je dr. Marko Udovič pri Slovenski prosvetni matici v Trstu izdal tretjo, izpopolnjeno izdajo knjižice Msgr. Škabarju v spomin.

KULTURNI DOM V GORICI

Osrednja proslava ob 20-letnici Kulturnega doma v Gorici je bila 18. decembra. Slavnostni govornik je bil predsednik upravnega sveta Boris Peric, na oder pa so postavili trojezično predstavo Jubilejno srečanje z Gorico.

ODLIKOVANJE ZA MOHORJEVE

Slovenski predsednik Milan Kučan je 18. decembra v Ljubljani izročil predstavnikom vseh treh Mohorjevih družb častni znak svobode Republike Slovenije, ki ga je bil podelil ob mohorjanski 150-letnici. Pri tem je tudi spregovoril o pomenu Mohorjeve. Zahvalni govor pa je imel predsednik Goriške Mohorjeve družbe, škofov vikar dr. Oskar Simčič.

PROF. ČERNO PRESEDNIK NŠK

Vodstvo Narodne in študijske knjižnice v Trstu, izvoljeno na občnem zboru 29. novembra lani, je na svoji seji 17. decembra izvolilo za novega predsednika javnega delavca iz videmske pokrajine prof. Viljema Černa. Nasledil je zgodovinarja dr. Jožeta Pirjevca, ki ni več kandidiral za to mesto. Nova podpredsednica pa je tržaška publicistka in raziskovalka naše polpreteklosti Lida Turk.

DEMOKRATIČNA OPOZICIJA

Ob 10-letnici osamosvojitve Slovenije je bil 22. in 23. novembra v Mariboru mednarodni znanstveni simpozij Demokratična opozicija Slovenije - ob 10. obletnici osamosvojitve Slovenije. Priredili so ga oddelka za zgodovino Pedagoške fakultete v Mariboru in Filozofske fakultete v Ljubljani, Inštitut za novejšo zgodovino iz Ljubljane in Zveza zgodovinskih društev Slovenije. Predavatelji so analizirali čas "slovenske pomladi", vsako takratno stranko Demosa, politiko te koalicije in odnos ostalih domačih in tujih akterjev do nje.

Ob upoštevanju odmevov med slovenskimi zdomci (le v ZDA), na Hrvaškem in Madžarskem pa je, žal, umanjkal pogled na velike odmeve med zamejci in pa v sosednji Italiji in Avstriji.

KANADA

V New Torontu so 16. septembra slovesno proslavili 40-letnice slovenske župnije Brezmadežne s čudodelno svetinjo, ki jo vodijo lazaristi, ta čas župnik Ivan Plazar in duhovnika Tone Zrnec in Roman Travar. Slovesnosti z mašo, kosilom in kulturnim programom se je udeležil tudi ljubljanski pomožni škof msgr. Glavan.

Julija pa bo v predmestju Toronta dokončan prizidek slovenskega starostnega Doma Lipa, katerega upravo trenutno vodi Darko Medved. Doslej je imel Dom 64 ležišč, z novimi pa bo prišel na 100 ležišč, kar je dodaten, pomemben podvig Slovencev v Kanadi.

ŠKEDENJSKA ŽENSKA

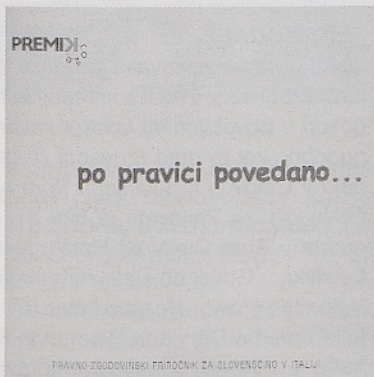
V tržaški četrti Škedenj so 23. decembra predstavili zbirko 15 zgodb o krušaricah in drugih domačih ženskih likih, ki jih je napisala Marghet Mazzoni, izšle pa so v dvojezični knjigi Škedenjskega etnografskega muzeja La donna di Servola - Škedenjska ženska. V slovenščino jih je prevedla Maila Ozbič Stopar. Uvod je napisal pobudnik in vodja muzeja, duhovnik Dušan Jakomin.

SLOVENC V ZDA

Po prvih podatkih je na popisu prebivalstva v Združenih državah leta 2000 priznalo slovensko poreklo 176.000 ljudi, od tega 47.889 (27% vseh) v Clevelandu in okolici. Skupno število je višje kot leta 1990.

V Clevelandu so se 9. decembra pod vodstvom župnika Anthonyja Rebola začele slovesnosti ob 100-letnici župnije sv. Lovrenca v Newburghu. Višek bodo dosegle 22. septembra. Župnijo so ustanovili 11. decembra 1901, prvo mašo v lastni cerkvi pa je župnik Franc Kerže daroval 31. avgusta 1902. Cerkev so še dvakrat večali. V najboljših letih je župnija štela 4.000 župljanov. Danes jih ima 355. Od leta 1902 do 1973 je imela tudi svojo šolo, v omenjenem obdobju pa so v župniji delale tudi slovenske redovnice.

PO PRAVICI POVEDANO

To je naslov brošure s podnaslovom Pravno-zgodovinski priročnik za slovenščino v Italiji, ki jo je izdal tržaški krožek Premik. Po predavanjih prof. Sama Pahorja jeseni 2000 na Tečaju preživetja za Slovence v Italiji sta jo sestavila mag. Gorazd Bajc in Martina Slavec. Predstavili so jo 20. decembra v Prosvetnem domu na Opčinah.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Akademik prof. Pavle Merkù med predavanjem o nastanku slovenskih priimkov.

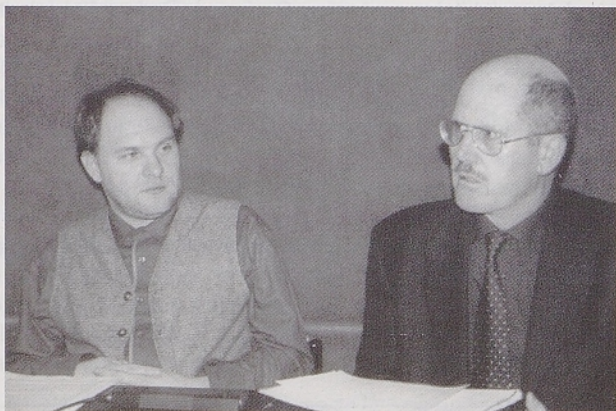

Društvo slovenskih izobražencev je leto 2001 zaključilo s prijateljskim srečanjem pri Šolskih sestrach v ulici delle Docce v Trstu. Sv. mašo je v njihovi kapeli daroval gospod Milan Nemas. Maši pa je sledilo družabno srečanje in pogovor ob čaju. V novem letu je DSI nadaljevalo svojo sezono ponedeljkovih večerov s srečanjem v ponedeljek, 7. januarja. Na večeru v sodelovanju s Knjižnico Dušana Črnetaja je prof. Marija Pirjevec predstavila knjigo Lojzke Bratuž "Iz goriške preteklosti". Naslednji ponedeljek, 14.

januarja, je akademik prof. Pavle Merkù predaval o najstarejših slovenskih priimkih. V ponedeljek, 21. januarja, pa je filozof prof. Dean Komel predaval o evropskem združevanju in krizi evropske človeškosti. Zadnji ponedeljek v januarju je DSI posvetilo izidu zanimive knjige o gospodarski in socialni zgodovini Trsta. O zborniku, ki je pred kratkim izšel v Trstu, so govorili profesorji in zgodovinarji Ivo Panjek, Roberto Finzi, Marta Verginella, Aleksij Kalc in Pavle Merkù.

Levo, prof. Marija Pirjevec in prof. Lojzka Bratuž ob predstavitvi knjige "Iz goriške preteklosti". Desno, Dean Komel in dr. Martin Breclj.

OBLETNICA SMRTI ROMANA PAHORJA

Ob 50-letnici smrti narodnega delavca in političnega preganjanca Romana Pahorja je Kulturno-športno društvo Rojanski Krpan 20. januarja priredilo v Marijinem domu v Rojanu večer z naslovom Poklon narodoljubom. Ob mladih, ki so tudi izvajali kulturni program, sta govorila Bojan Pavletič in Bogomila Kravos, rahlo oboleli pisatelj Boris Pahor pa je poslal pisni pozdrav.

NOČITVE POD ZVEZDAMI

Vsestranski javni delavec Aldo Rupel iz Gorice je v knjigi Nočitve pod zvezdami zbral deset zapisov, ki so mešanica potopisa, spominov in aktualnih razmišljanj. Založila jo je družba Transmedia, 24. januarja pa jo je časninar in pisatelj Dušan Jelinčič predstavil v Feiglovi knjižnici v Gorici. Prireditelja, Slovensko planinsko društvo Gorica, ki si je ravno uredilo nov sedež v Križni ulici, je zastopal predsednik Miran Čotar.

PHILOCAFÈ

Študijsko raziskovalni forum za kulturo iz Gorice je začel s srečanji in pogovori s povabljenimi gosti v kavarni, podobno kot to med Slovenci že poznajo v Celovcu in Ljubljani. Prvo srečanje iz niza Philocafè je bilo 21. januarja v Euro Diplomat Hotelu Vinka Levstika v Gorici ob klavirskih utrinkih Valentine Pavio. Po pozdravu ravnatelja Forum Damjana Hledeta je filozof p. Edi Kovač podal uvodno razmišljanje o svobodi in svobodah.

NIKO KAVČIČ

V Ljubljani so 20. decembra predstavili novo izdajo spominov in razmišljanj Nika Kavčiča Pot v osamosvojitve. Prva izdaja je v samozaložbi izšla leta 1996 v Ljubljani.

PREMIERA V ŠTANDREŽU

Dramski odsek Prosvetnega društva Štandrež je imel 12. januarja svojo 37. premiero. V režiji Emila Aberška je postavil na oder Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca v dramatizaciji Borisa Grabnarja.

ZGODOVINA GLEDALIŠČA

V zbirki Gledališke monografije je Slovenski gledališki muzej v Ljubljani ob koncu leta 2001 izdal 511 strani debelo študijo tržaške raziskovalke Bogomile Kravos Slovensko gledališče v Trstu 1945-1965. Na prvih 140 straneh je analiza nastanka in delovanja tržaškega stalnega gledališča v Trstu v obravnavanem obdobju. Sledi okoli 100 strani dokumentov, nato pa avtorica objavlja podrobni pregled vseh sezon dvajsetletja s podatki o vsaki predstavi, gostovanju in drugih dejavnostih.

40. DAN EMIGRANTA

V Čedadu je bil 6. januarja 40. Dan emigranta. Ob bogatem kulturnem programu so spregovorili ravnateljica šolskega centra v Špetru Živa Gruden, župan Attilio Vuga, ravnatelj želznega šolskega urada Bruno Forte, senator Miloš Budin in predsednik slovenskega Državnega zbora Borut Pahor.

Izšel je tudi Trinkov koledar za leto 2002, ki ga je izdalo Kulturno društvo Ivan Trinko v Čedadu.

OBISK ŠKOFA BIZJAKA

Na vabilo Slovenskega pastoralnega središča v Trstu je koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak 26. decembra popoldne maševal za tržaške Slovence v cerkvi sv. Antona Novega. Pel je združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta in ob orgelski spremljavi Tomaža Simčiča.

MORJAK

Dvojna številka revije 2000 z naslovom Morjak (št. 143-144) je v celoti posvečena Slovenskemu primorju, zlasti Istri, Trstu in Krasu.

JADRANSKI KOLEDAR

V Trstu so 20. decembra predstavili Jadranski koledar 2002, ki ga je izdalo Založništvo tržaškega tiska, skupno z odborom pa uredil Ace Mermolja. Zbornik posveča veliko pozornost lani odobrenemu zaščitnemu zakonu.

KOMEDIJA JANEZA POVŠETA

Slovensko ljudsko gledališče v Celju je 10. januarja premierno uprizorilo komorno komedijo goriškega ustvarjalca Janeza Povšeta Ločitev. Z njo je lani zmagal eno izmed treh enakovrednih nagrad na natečaju ob 10. Dnevh komedije. Delo je režiral Jaša Jamnik, igrala pa sta Tina Gorenjak in Zvone Agrež.

SPOMIN NA NADŠKOFA COCOLINA

V Gorici so se 11. januarja spomnili na nadškofa Pietra Cocolina ob 20-letnici smrti. Med drugimi sta o njem spregovorila prof. Lojzka Bratuž in tržaški škof msgr. Ravignani, saj je bil Cocolin dve leti tudi tržaški administrator. Zadušnico je daroval sedanji goriški nadškof De Antoni.

Božični koncerti

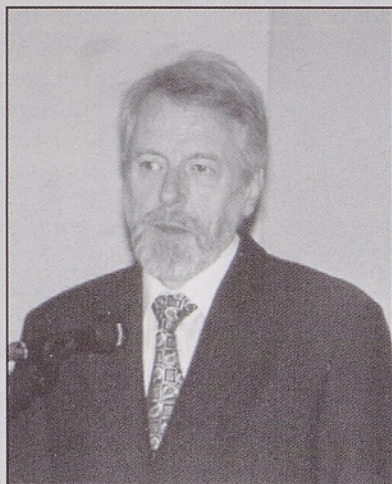
Božični koncert pri Sv. Ivanu v Trstu: recitacije otrok (levo) in MePZ Divača (desno).

V adventnem in božičnem času se je na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini zvrstila kopica božičnih, nato še novoletnih koncertov, šolskih in drugačnih prireditev.

Tradicionalni božični koncert Združenja cerkvenih pevskih zborov v Gorici so 26. decembra v stolnici oblikovali zbora Hrast in Rupa-Peč, skupina Akord ter otroški zbor iz Štmavra. Govor je imel mladi goriški jezuit p. Mirko Pelicon.

Tradicionalni koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta pa je bil 20. januarja v stolnici sv. Justa. Pod vodstvom Marjana Potočnika in ob orgelski spremljavi Jožeta Wagnerja je nastopil zbor župnije sv. Nikolaja iz Murske Sobote. Matejka Peterlin Maver je recitirala božične poezije, pozdravila pa sta predsednik ZCPZ Zorko Harej in tržaški škof Evgen Ravignani.

ZBOR GALLUS

Tržaški mešani pevski zbor Jacobus Gallus je 17. decembra s koncertom v evangeličanski cerkvi praznoval desetletnico, kar je v okviru Glasbene matice in pod vodstvom Stojana Kureta obnovil svoje delo. Prvi Gallus, ki ga je po vojni v Trstu vodil Ubald Vrabec, je namreč utihnil leta 1972. Dirigentu Janku Banu (na sliki), ki je v zadnjih letih popeljal zbor do zavidljivih uspehov tudi na vseslovenski in mednarodni ravni, so med koncertom izročili Gallusovo plaketo, več pevcev pa je prejelo Gallusove značke.

ŠTUDIJA O ZOISU IN NOVE KNJIGE SAZU

Znanstveno raziskovalni center pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani je izdal študijo tržaške profesorice Marije Kacin Žiga Zois in italijanska kultura. Gre za raziskavo o izvoru in mladih letih razsvetljenskega preporoditelja, ki se je rodil v Trstu leta 1747, živel v Ljubljani, šolal pa v Italiji. Knjigo z obsežnim povzetkom v italijanščini so predstavili tudi v Trstu, kjer sta 23. januarja v Tržaški knjigarni poleg avtorice spregovorila še dr. Darko Dolinar in prof. Jože Faganel.

Pri SAZU pa sta izšli še dve publikaciji. Dr. Darko Dolinar je pripravil knjigo Pisma Franceta Kidriča Franu Ramovšu (Ramovševa pisma se niso ohranila), ki veliko govori o ustanavljanju ljubljanske univerze in o razvoju slavistike. Marjan Dolgan pa je uredil zbornik Kriza revije Dom in svet, ki prinaša takratne in poznejše zapise o polemikah iz leta 1937, še neobjavljen zapis takratnega urednika Franceta Koblarja in dokumente iz njegove zapuščine. Matija Ogrin v spremni študiji predstavlja celotno življenje revije.

BRATJE PO JEZIKU, BRATJE PO VERI...

To je bil naslov novoletnega srečanja v Tinjah, ki so ga Združenje katoliških izobražencev, Katoliška prosveta in Prosvetni dom Sodalitas tokrat priredili 12. in 13. januarja. V ospredju je bil ekumenizem. Na sporedu pa so bile tudi že priljubljene Knjižne presoje.

SMRTI MED BORCI

Dne 8. januarja so pokopali upokojenega generalpodpolkovnika Antona Zgonca - Vasjo. V partizanih je bil med drugim komandant Gubčeve in Belokranjske brigade.

Dne 10. januarja se je smrtno ponesrečil upokojeni generalpolkovnik, partizanski narodni heroj Rudolf Hribnik - Svarun. Med vojno je bil med drugim komisar Prešernove brigade in načelnik štaba 31. divizije. Šolal se je tudi v Sovjetski zvezi in bil po vojni komandant štaba za splošni ljudski odpor. Izdal je tudi več knjig o partizanskem boju.

Dne 21. januarja pa je v Ljubljani umrl upokojeni generalpolkovnik in partizanski narodni heroj Franc Tavčar - Rok. Med vojno je bil med drugim komisar Gregorčičeve in Gradnikove brigade, namestnik komandanta VII. korpusa in načelnik štaba slovenske divizije KNOJ.

VENO PILON

V Moderni galeriji v Ljubljani so 18. januarja odprli veliko razstavo slikarja, fotografa in pisca Vena Piona (1896-1970), ki s 312 razstavljenimi deli in bogatim katalogom prvič celovito prikazuje vse zvrsti njegovega ustvarjanja. Razstavo sta pripravili Breda Ilich Klančnik in Irene Mislej.

V Galeriji Vena Piona v Ajdovščini, ki jo vodi Irene Mislej, pa so naslednjega dne odprli razstavo o tujih umetniških upodobitvah Vena Piona. V katalogu je zbranih kar 46 portetov.

UMRL PRAVNIK JOŽKO ŽIBERNA

V začetku leta je umrl pravnik, publicist in organizator Joško Žiberna. Rodil se je leta 1910 v Divači. Kot mlad primorski emigrant v Ljubljani je bil odločen narodnjak in antifašist, zaprt pa je bil pod vsemi režimi, med drugim v Viscu in Dachauu. Pred vojno je vodil ljubljansko predstavništvo lista Istra, bil je tudi predsednik emigrantskih mladinskih društev Zora, ORJEM in Mlada Soča. Po vojni je bil pobudnik Zveze društev pravnikov v gospodarstvu Slovenije in številnih, zdaj že tradicionalnih srečanj ter seminarjev za pravnike. Vzdrževal je stike z zamejskimi pravniki, 20 let pisal rubriko Gospodarska pisma iz Ljubljane za tržaški tednik Gospodarstvo in izdal več študij o pravnih vprašanjih, a tudi o domačem kraju (Divaški prag, 1981).

UMRL JAKA ČOP

Ob prehodu leta je umrl znameniti planinski fotograf Jaka Čop. Rodil se je 26. oktobra 1911 na Jesenicah. Delal je v železarni. Njegov stric Joža Čop je bil znan plezalec, on pa je v letih 1962-96 izdal fotomonoografije Svet pod vrhovi, Raj pod Triglavom, Viharniki, V kraljestvu Zlatoroga, Julijske Alpe - kraljestvo Zlatoroga, Slovenski kozolec ter Trenta in Soča.

IZSELJEVANJE IZ TRSTA

V sklopu prireditev Raz/seljeni - Spaesati je bila 11. januarja v tržaškem gledališču Miela okrogla miza o izseljevanju iz Trsta po povratku Italije leta 1954. Vodila jo je Martina Kafol, govorili pa so zgodovinarja Piero Purini in Aleksij Kalc, kot pričevalca pa zakonca Zobec. Odprli so tudi fotografsko razstavo Maria Magajne o obnavljanem dogajanju.

KOLEDAR MOHORJEVE

Mohorjeva iz Celovca je prvi del Koledarja 2002 posvetila svoji 150-letnici, ostalo gradivo je posvečeno koruški problematiki, zgodovini, spominu na pomembne ljudi, Slovincem po svetu, literaturi, zdravju in drugim zanimivostim.

V knjižnem daru 2002 sta še Pratika 2002, otroška knjiga Nika Kupperja Na krilih domišljije in pa nekaj prevodov iz nemščine.

DUHOVNIŠKA JUBILEJA

V Sv. Križu pri Trstu je župnik Jože Kunčič 20. januarja daroval zlato mašo. Posvečen je bil v Buenos Airesu, nekaj let je delal v Čilu, od leta 1960 pa je kriški župnik.

V nedeljo, 13. januarja, pa je minilo točno 50 let, kar je v Rojanu v Trstu nastopil službo msgr. Stanko Zorko, ki še danes skrbi za tamkajšnje slovenske vernike in med drugim daruje nedeljske in praznične maše, ki jih neposredno prenaša Radio Trst A.

Obema jubilentoma je med slovesnima mašama čestital tudi tržaški škof msgr. Ravignani.

ALOJZIJ KUHAR - ZGODOVINAR

Sredi decembra je Kulturno društvo Mohorjan s Prevalj skupno s Koroškim muzejem Ravne in celovško Mohorjevo izdalo slovenski prevod doktorske disertacije duhovnika, časnikarja in politika Alojzija Kuharja *Pokristjanjevanje Slovencev in nemško-slovenska etnična meja v vzhodnih Alpah*. Zagovarjal jo je leta 1949 v Cambridgeu, leta 1959 pa jo je v angleščini posmrtno natisnil prof. Janez Arnež v zbirki *Studia Slovenica* v New Yorku (ponatis 1967). V slovenski izdaji v prevodu Jožeta Plešaja sta še spremena beseda urednika Vinka Ošlaka in študija zgodovinarja dr. Petra Štiha.

ZGOŠČENKA MPZ PRIMORSKO

Mešani pevski zbor Primorsko iz Mačkolj, ki so ga ustanovili decembra 1982 in ga od leta 1984 vodi Anton Baloh iz slovenske Istre, je ob koncu lanskega leta izdal zgoščenko *Pesem tebi, moj domači kraj*. Na njej je 16 pesmi in nekaj recitacij. Oprema in brošura sta zelo okusni.

REZIJA

Tudi na Ravanci v Reziji so predstavili fotomonografijo *Resia/Rezija*, ki jo je izdala Družina v Ljubljani. Avtor slik je Milan Grego, zapise je prispeval prof. Roberto Dapit, uvod pa je napisala Silvana Paletti.

SIM OB 50-LETNICI

Slovenska izseljenska matica je ob svoji 50-letnici izdala dnevnik rajnega izseljenca v Avstraliji Marijana Peršiča *Na usodnem razpotju*. Knjigo je uredil Jože Prešeren, uvod pa ji je napisal Peršičev prijatelj Bert Pribac. Avtor, ki se je rodil leta 1932 v Kranjski gori in umrl leta 1999 v Gold Coastu, opisuje medvojno delo v mihailovičevskem gibanju, begunstvo in taborišča, izselitev v Avstralijo leta 1949 in tamkajšnje društveno življenje.

SIM pa je izdala tudi reprezentativen jubilejni zbornik *Slovensko izseljenstvo na 376 straneh*, ki ga je uredila sedanja predsednica Milica Trebše Štolfa, vsebuje pa 28 razprav številnih avtorjev.

BERNARDA RADETIČ PREDSEDNICA KONZULTE

V Gorici so 27. januarja umestili pokrajinsko konzulto za slovensko narodno skupnost v novi sestavi. Za predsednico je bila izvoljena Bernarda Radetič Mučič.

UMRL AKADEMIK VINKO KAMBIČ

V Ljubljani je 24. novembra umrl vrhunski strokovnjak otorinolaringološke stroke, publicist in pedagog akademik prof. dr. Vinko Kambič. Rodil se je v Metliki 7. aprila 1920.

46. SLOVENSKI DAN

Slovenci v Argentini so imeli 16. decembra v Hladnikovem domu v Slovenski vasi (Buenos Aires) 46. Slovenski dan pod geslom *Slovenski dan, naš dobri dan*. Na sporedu so bili maša, kosilo, športne tekme in nastop folklornih skupin. Slavnostni govornik je bil predsednik Zedinjene Slovenije, častnik Tone Mizerit.

SPOMIN NA ŠKOFA VOVKA

Ob 50-letnici napada na škofa Antona Vovka, ki so ga polili z bencinom in zažgali, je bila v Novem mestu 20. januarja spominska maša, ki jo je vodil ljubljanski nadškof Franc Rode. Blagoslovil je tudi spominsko ploščo na železniški postaji.

Pri Družini sta izšli knjižica *Antona Pusta Škof v plamenih* in knjiga postulatorja za Vovkovo beatifikacijo Ivana Merlaka *Za Cerkev in narod*.

SLOVENC IN LETO 1941

V najnovejši številki revije Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani *Prispěvki za novejšo zgodovino* je izšlo gradivo s posveta Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem, ki je bil 11. in 12. aprila v Ljubljani. Poleg referatov (dodan je takrat pogrešani pregled položaja v zamejstvu leta 1941) je objavljen tudi prepis diskusije.

STOLETNICA ROJSTVA DUHOVNIKA PETRA ŠORLIJA

Duhovnik Peter Šorli v času največje javne aktivnosti na Tržaškem, slikan leta 1949.

Dne 19. januarja je minilo sto let, kar se je na Grahovem ob Bači rodil dolgoletni slovenski dušni pastir pri Sv. Ivanu v Trstu kanonik Peter Šorli. Bil je ena izmed najbolj markantnih osebnosti v povojnem zamejskem katoliškem krogu, saj je bil ne le duhovnik, temveč tudi prosvetni in politični delavec, pobudnik povojnega političnega organiziranja katoličanov na Tržaškem. Bil je tudi katehet, publicist, leta 1968 pa je vodil izgradnjo Marijinega doma pri Sv. Ivanu. Pred vojno so ga večkrat preganjale fašistične oblasti, aprila 1943 se je moral umakniti iz Podmelca, kjer je bil župnik, zaradi partizanske smrtno obsodbe, jeseni 1944 pa ga je gestapo poslala v Dachau zaradi sodelovanja v Vauhnikovem obveščevalnem omrežju. Umrli je 24. julija 1988.

SLOVENSKI ŠKOF V PERUJU

Potem ko je papež nedavno imenoval za škofa v Argentini tamkajšnjega slovenskega kapucina Andreja Stanovnika, je 19. januarja imenoval za pomožnega škofa pomočnika v San Ramonu v Peruju še frančiškana slovenskega rodu. To je p. Gerard Anton Žerdin Bukovec, ki se je rodil 11. junija 1950 v Lendavi. Ker se je družina preselila na Hrvaško, je tam študiral in vstopil v hrvaško frančiškansko provinco. Večne zaobljube pa je naredil že v Čilu, kjer je bil tudi posvečen leta 1975 in kjer je vsa ta leta delal na misijonskem področju, tudi z amazonskimi plemeni in sredi nevarnosti zaradi komunistične gverile.

SREČANJE V KOBARIDU

V Kobaridu je bilo 19. januarja že 32. novoletno srečanje Slovencev iz videmske pokrajine in Posočja, ki ga prirejajo občine Kobarid, Bovec in Tolmin ter upravna enota Tolmin. Na srečanju so imeli nagovore zunanji minister Dimitrij Rupel, predsednik videmske pokrajine Marzio Strassoldo, v imenu Benečanov pa glavni urednik videmskega nadškofijskega tednika Ezio Gosgnach.

NOVOLETNO SREČANJE SSK

Slovenska skupnost je tokratno novoletno srečanje za svoje predstavnike in pa za javne delavce z obeh strani meje priredila 18. januarja na Škerkovi domačiji v Trnovci. Politični govor je imel deželni tajnik Damijan Terpin, pozdravili pa so deželni predsednik SSK Drago Štoka, hišni gospodar Jože Škerk, slovenska generalna konzulka v Trstu Jadranka Šturm Kocjan in tržaški poslanec Roberto Damiani. Nastopila je Andrejka Možina z glasbeno skupino.

TOMAŽ HOLMAR

Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik iz Celovca je nedavno skupno s Krščansko kulturno zvezo izdal že 9. knjigo niza Tako smo živeli, ki ga ureja dr. Marija Makarovič. V njej je 15 življenjepisov koroških Slovencev.

Ob lanski 70-letnici duhovništva Tomaža Holmarja (roj. 1905) in 50-letnici njegovega župnikovanja na Obirskem pa sta ustanovi pripravili še bogato dokumentirano knjigo o tem dušnem pastirju, kulturnem in narodnem delavcu s preprostim naslovom Tomaž Holmar. Gre za avtobiografijo, ki jo je po pripovedovanju napisala dr. Marija Makarovič, ob njej pa so še pričevanja Holmarjevih znancev in prijateljev, bibliografija njegovih spisov in ponatisi izbranih člankov ter govorov.

HOSPICE ADRIA

Tudi med Slovenci v Trstu je nastala skupina prostovoljcev za pomoč umirajočim in njihovim svojcem. Po tečaju, ki ga je pred časom vodila dr. Metka Klevišar iz Ljubljane, je bil občni zbor društva Hospice Adria 8. januarja. Za predsednico je bila izvoljena na pobudnica prof. Branka Sulčič.

15. ZVEZEK ENCIKLOPEDIJE

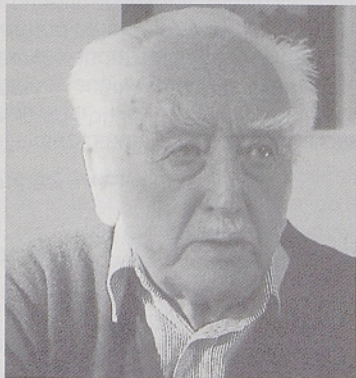
Enciklopedija Slovenije se je odločilno približala dovršitvi. Dne 19. decembra so predstavili 15. zvezek, ki na 416 straneh obsega 856 gesel od Wi do Ž izpod peresa 412 piscev. Prihodnje leto bodo v 16. zvezku objavili še 1500 dopolnilnih gesel in kazala celotne enciklopedije. Mladinska knjiga že načrtuje digitalizirano izdajo in nove specializirane enciklopedije.

POSNETKI ZBORA SLOMŠEK

Otroški zbor Slomšek, ki deluje v okviru župnije v Bazovici in je decembra 2000 praznoval svojo 30-letnico, je izdal zgoščenko in kaseto Gradimo prijateljstvo. Pod vodstvom dirigentke Zdenke Križmančič so otroci posneli 24 pesmi, nastopajo pa tudi mladi instrumentalisti. Predstavitve s koncertom je bila 12. januarja v župnijski dvorani v Bazovici.

TISCHLERJEVA NAGRADA DR. VALENTINU INZKU

Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kultura zveza sta 23. januarja v Slomškovem domu v Celovcu izročili Tischlerjevo nagrado 79-letnemu slavistu, zgodovinarju, šolniku in javnemu delavcu, "človeku dialoga" dr. Valentinu Inzku.

300 LET FILHARMONIKOV

V Slovenski filharmoniji v Ljubljani je bila 8. januarja slavnostna akademija ob 300-letnici Académie Philharmonique. Prvič so uporabili nove orgle.

Že pred tem je slovenski predsednik Milan Kučan podelil državna odlikovanja ustanovi in vidnejšim ustvarjalcem.

Slovenska filharmonija, katere direktorica je zdaj Mojca Menart, stalni dirigent pa Marko Letonja, je 13. januarja imela koncert še v veliki dvorani Musikvereina na Dunaju. Kot solistki sta nastopili pevka Bernarda Fink in pianistka Dubravka Tomšič. Na večeru sta bila tudi zunanja ministra Avstrije in Slovenije.

UMRL DR. KYOVSKY

Januarja je umrl strokovnjak za delovno pravo in socialno zavarovanje prof. Rudi Kyovsky. Rodil se je leta 1906 v Roču v Istri, študiral pa je v Ljubljani. Na ljubljanski univerzi je začel predavati leta 1950. Bil je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

UMRLI DVE SESTRI STANKA VUKA

V Livornu je 23. decembra umrla Mila Vuk Perco (roj. leta 1910), v domačem Mirnu pa 3. januarja še Jela Vuk Dobrota (roj. 1911). Bili sta sestri na II. tržaškem procesu obsojenega, med vojno pa skupno z ženo umorjenega književnika Stanka Vuka.

DUHOVNIŠKI SMRTI V ARGENTINI

V Buenos Airesu je 1. januarja umrl duhovnik ljubljanske nadškofije Albin Avguštin. Rodil se je 3. marca 1912 v Gorenji vasi. V duhovnika je bil posvečen leta 1938. Begunska leta je preživel na vzhodnem Tirolskem, leta 1949 pa se je izselil v Argentino. V predmestju Buenos Airesa Boulogne je 42 let vodil veliko župnijo, vedno pa je skrbel tudi za Slovence.

V San Miguelu pa je umrl jezuit p. Ivan Caserman. Rodil se je 14. aprila 1906 na Vrhniki. V duhovnika je bil posvečen leta 1931 v Ljubljani. Po vojni je stopil med jezuite in napravil večne zaobljube leta 1962.

PLANINCI V ARGENTINI

V Bariločah v Argentini je 22. novembra v 79. letu starosti umrl Blaž Razinger, torej eden izmed "šumskih bratov", ustanovnih članov tamkajšnjega Slovenskega planinskega društva, ki jih je v slovenski planinski književnosti ovekovečil rajni dr. Vojko Arko.

Ravno Vojku Arku pa je posvečen zbornik na 414 straneh V kraljestvu kondorjev in neviht, ki sta ga decembra izdala v Ljubljani Slovenska kulturna akcija in Mohorjeva družba iz Celja. Podnaslov se glasi: "Pol stoletja andinizma slovenskih izseljencev v Argentini - Izdano v spomin dr. Vojku Arku." Objavljenih je 52 sestavkov in veliko fotografij.

SV. PAVLIN

Začele so se slovesnosti ob 1200-letnici smrti oglejskega patriarha sv. Pavlina. Somaševanje v Čedadu je 13. januarja vodil ljubljanski nadškof Franc Rode, saj je bil sv. Pavlin Oglejski, ki je dosledno spoštoval krajevne kulture, med drugim pristojen tudi za skoraj vse takratno slovensko ozemlje.

NA ROBU ISTRE

Marko Tavčar in avtorica knjige Ljuba Smotlak na predstavitvi.

Ob 50-letnici Prosvetnega društva Mačkolje je bila 25. januarja v Mačkoljah predstavitev knjige domače kulturne delavke Ljube Smotlak *Na robu Istre - Mačkolje do leta 2000*. Delo, ki je izšlo v sodelovanju med društvom in založbo Mladika, je predstavil časnikar Marko Tavčar, ki mu je tudi napisal spremno besedo. Zapel pa je društveni zbor.

**RAZNI,
MISEL ZA LEPŠI DAN,
Koper, Ognjišče, 2001 -
144 str.**

Pri založbi Ognjišče je prav pred kratkim izšla privlačna knjižica, ki nosi naslov *Misel za lepši dan*. V zadnjem času je tovrstnih publikacij kar veliko, ta pa se od ostalih razlikuje po domiselni razporeditvi misli in izrekov znanih in manj znanih osebnosti, ki jih je zbral in uredil Silvester Čuk: pri založbi Ognjišče so namreč izoblikovali koledar, kjer vsakemu dnevu v mesecu odgovarjajo krajše, tako ali drugače pomenljive besede laičnega misleca ali svetnika. Med posameznimi sklopi mesecev pa so še krajša razmišljanja predvsem o krščanskem življenju in osebnem odnosu do Boga.

V vseh citatih je zaslediti temeljno lastnost človeka v vsakem zgodovinskem obdobju: to je iskanje življenjskega smisla, iskanje Absolutnega, iskanje izhoda iz teže in sivine, ki tako pogosto obremenjujeta posameznika. Vsakdo lahko seže po tej knjižici, saj bo v njej morda zasledil tisto dobro besedo, ki jo pogreša.

Preberimo skupaj nekaj misli, ki jih je urednik Silvester Čuk zbral za *lepši dan*. Nekoč sem brala, da Sv. pismo lahko odpreš popolnoma naključno in gotovo boš v njem zasledil to, kar iščeš. No, tudi jaz pustim, da se knjiga odpre na poljubni strani: pogledjmo, kaj bo iz tega. - 20. julija nas Michel Quoist nagovarja s temi besedami: "*Pogosto skušaš ubežati svojemu življenju in izgubljaš veliko časa. Spoznal boš, da si pristal na svoje življenje, če iskreno verjameš, da tam, kjer živiš, nisi le koristen, ampak potreben.*" Za hip se zamislim: res, včasih je težko verjeti v lastno koristno vlogo, ko nas svet pogosto skuša prepričati, da posameznik nima prave vrednosti, saj je le tisti, skupni imenovalac, ki sestavlja celoto. Podobno misel zasledimo - še vedno po naključju - na 24. aprilu, kjer je Phil Bosmans zapisal še jasneje, da: "*Nihče drug ni tak, kot si ti. Edinstven si, enkrat, izviren in neponov-*

ljiv. Ne boš verjel: ampak na vse veke nihče ne bo tak, kot si ti." Ni kaj: v obdobju homologizacije, poplitvenja samih sebe po prisili raznih sodobnih imperativov in celo v času poskusov kloniranja, je ta Bosmansov stavek resnično izzivalen: koliko dostojanstva prisodi človeku, obenem pa tudi kolikšno odgovornost mu nalaga, da bi znal res vredno živeti svoje življenje. Tudi Antoine de Saint-Exupéry odločno razglša, da "*najbolj mrzim vlogo opazovalca, ki neprizadeto gleda ali ravna. Nikoli ne bi smeli samo gledati. Biti moramo priče: sodelovati moramo in nositi odgovornost.*" Knjiga Ognjišča rada naglašuje prav to izvirnost, edinstvenost posameznika. Samo pomislimo na nasprotje: v medijih nas nagovarjajo kot maso, brezoblično množico, ki naj bo čim bolj homogena, da ji bo lažje vsiliti izbire, želje, celo prepričanja. In vendar vsak izmed nas čuti, misli in žal tudi trpi kot posameznik ter išče dobro besedo, ki bi nagoovorila prav njega. Kakšen vozle!

Naključno odpiranje knjižice *Misel za lepši dan* mi postaja všeč: poskusimo še dalje s tem. Aha, malce hudomušno ocenjujem španski pregovor, ki 12. marca zatrjuje, da "*slast maščevanja traja samo en dan, zadovoljstvo, da si odpustil, pa traja vse življenje.*" Bežno si sprašam vest, nato previdno izberem drugo stran, točneje 31. julij, kjer pa mi sv. Ignacij Lojolski ponuja v razmislek trditev, da se prava svetost skriva v velikem kelihu trpljenja. Za našo - ali bolje rečeno mojo - človeško majhnost je to morda prevelika svetost...

Knjižica *Misel za lepši dan* je lepo darilo za vsako priložnost, saj je tudi lepo opremljena predvsem s slikami iz narave. Za konec vam podarjamo dva drobna bisera modrosti: prvega je pripeval Karl Heinrich Waggenerl, za njegovo navidezno enostavnostjo pa se skriva globlja modrost, ki nam lahko popestri 26. april; tako piše Waggenerl: "*Obstaja samo eno zdravilo zoper velike skrbi: drobne radosti.*" S tem se strinja tudi Rafko Dolhar, ki 24. julija primerja pot skozi življenje kot hojo od

enega semaforja do drugega: ob rdeči luči vsi postanemo in nestrno čakamo na zeleno, a nihče ne dvigne svojega pogleda kvišku, da bi videl, "*ali je nebo jasno ali oblačno.*" Prijetno branje.

Neva Zaghet

OB KNJIGI VINKA OŠLAKA TRI BARVE SVETA

Odkar je prej domovinski, zdaj avstrijski Korošec Vinko Ošlak nastopil v Dragi, predaval v Trstu in pri založbi Mladika izdal svoj dnevnik, si je tako rekoč pridobil na Tržaškem svoj kulturni domicil. Zato je prav, da je tudi tržaški kulturni krog pozoren na njegovo čedalje intenzivnejšo publicistično dejavnost, posebno ker sega v najbolj živo problematiko našega časa.

To velja poudariti posebno ob njegovi zadnji knjigi, ki je pravkar izšla kot prva v zbirki "*Vrednote in čas*" pri Slomškovi založbi v Mariboru in ki ji je dal naslov *Tri barve sveta*. Tematika knjige se namreč suče ob tako aktualnih vprašanjih kot je na primer vprašanje nacionalne identitete, nacionalne manjšinskosti, mesta nacionalnosti v Evropski zvezi, nazorskega (liberalnega, totalitarnega, krščanskega) obzora današnjega človeka.

Po uvodnem razmišljanju *Kdo mi pove, kaj sem se* v knjigi zvrstijo naslednja poglavja: *Prihodnost nacionalne države v evropski zvezi - Nemško vprašanje v Sloveniji na ozadju krščanskega družbenega nauka - Vprašanje manjšin v luči vrednot - Kje iskati Nemce na Slovenskem - Med Babilonom zmede in Jeruzalemom binokostnega upanja - Esperanto, jezik miru - Perspektive evropskega združenja - Ekumenizem je več - Tri barve sveta - Vprašanje komunizma.*

Bralec je že iz naštevanja poglavij te knjige lahko zaznal, da ne gre za kakšno udobno in oprezno pisanje, ki se boji zamer, ampak za jasno angažiranost, ki utegne marsikoga dirniti: v mislih imam seveda postavljanje nemškega vprašanja v Sloveniji, ki ga po širši slovenski zavesti sploh ne gre

postavljati, in propagiranje mednarodnega jezika esperanta, ki ga širša zavest prav tako odklanja kot utopijo.

Ugovorov proti svojim tezam se avtor ne boji, saj odgovore lahko črpa iz svoje velike dialektične nadarjenosti in kulturnopolitične informiranosti. Lahko je pritrditi trditvam v zapisu na zavihu knjige, da so besedila miselno močna, samosvoja in zanimiva ter napisana v osebno dognanem esejističnem stilu. Možno je pritrditi tudi mnenju, da "nekateri od teh razprav segajo v sam vrh sodobne slovenske ustvarjalne misli, ki išče smisel vsega, kar obstaja, posebno pa še človeka, neumrljivo hrepenenčega po Presežnem in večni Harmoniji."

Morda se avtorju zdijo nekatere korelacije - na primer nemško vprašanje v Sloveniji in krščanski družbeni nauk - bližje, kakor dejansko so, posebno ker krščanski družbeni nauk dejansko ni sociološka normativa, ampak splošno moralno napotilo. Vendar je treba avtorju priznati, da k svojim analizam pristopa iz odločne krščansko-humanistične usmerjenosti, ki ji v današnjem slovenskem laičkem pisanju komaj najdeš podobno.

Svojo miselno širino pa Ošlak po našem mnenju najbolj pokaže v eseju *Tri barve sveta s podnaslovom Krščanstvo na tehničari nazorov*. V njem z velikopoteznim zamahom prikaže tri vere, da tako rečemo, sodobnega človeka: liberalistično, totalitarno in krščansko. V svoji odločni krščanski opciji si avtor ne zapira oči pred tem, kar je utegnilo biti v katolicizmu narobe. Naj omenim njegovo mnenje, da je bil odlok papeža Pija XII. iz leta 1949 o izobčenju vseh, ki so sodelovali pri časopisih, ki so veljali za komunistične, ali že samo če so te časopise brali, primer hude papeške zmotljivosti.

Knjigo sklene razmišljanje *Je poraz komunizma zmaga kapitalizma?* To besedilo spada med najbolj žive in tudi izzivalne v tej živi in izzivalni knjigi.

Naj zaključimo to poročilo z avtorjevim odgovorom na omenjeno vprašanje: "Trenutna 'zmaga' kapitalizma nad komunizmom, kakor se je uresničil v leninističnih režimih, ni nikakršna zmaga enega načela nad drugim, privatnosti nad vzajemnostjo, sebičnosti nad solidarnostjo, individualizma nad občestvenostjo, temveč je preprosto zmaga učinkovitejšega kapitalizma nad manj učinkovitim kapitalizmom."

To, kar se je zgodovinsko skušalo uveljaviti kot antiteza kapitalizma, pač ni bilo nič drugega kakor varianta državnega, partijskega ali mešanega kapitalizma..."

Tako avtor.

Knjigo je kot rečeno izdala Slomškova založba, izdajo pa je podprla Mestna občina Maribor.

A. R.

razstave

ARS CRETARIA 20: 1981-2001

V torek, 11. decembra, je bilo v prostorih tržaškega Kulturnega doma odprtje antološke razstave keramike, s katero je umetnica Gabrijela Osbich praznovala dvajsetletnico svojega ustvarjanja. Na otvoritvi se je zbralo res veliko ljudi, tako da je bilo vzdušje po eni strani slovesno, a hkrati prisrčno. Ženska pevska skupina Stu ledi je zapela nekaj pesmi iz svojega železnega repertoarja, umetnico pa je predstavila likovna kritičarka profesorica Jasna Merku. Ob koncu je spregovorila tudi umetnica sama in se prisotnim zahvalila za pozornost. Povedala je tudi, da posveča razstavo pokojni materi, ki je preminila prav pred dvajsetimi leti, imela pa je zaslugo, da ji je posredovala svojo veliko ljubezen do umetnosti.

Jasna Merku je predstavila bistvene etape dvajsetletnega umetniškega ustvarjanja Gabrijele Osbich. Keramične obrti se je Osbicheva izučila na tečaju v Gradišču v šolskem letu 1979-80, svojo prvo delavnico pa je imela v bližini Kulturnega doma. Sledila so leta velike delavnosti, dozorevanja in uspehov s številnimi nagradami. Nato je kritičarka spregovorila o zasnovi razstave in o najnovejših razstavljenih delih.

Razstava je dvodelna: na eni strani so po kronološkem zaporedju razstavljeni dela, ki so nastala v vsem času ustvarjanja in prikazujejo prehojeno pot, na drugi pa je prikaz najnovejših stvaritev.

Osbichevo je na samem začetku privlačevala bogata tradicija preteklosti in prvo razstavljeno delo je kopija etruščanske vaze iz leta 1980. Sledijo keramični ključji mesta Gradišče z

mestnim grbom ter trije krožniki, ki se navezujejo na langobardsko, starokrščansko in karnijsko folklorno kulturno dediščino. Leta 1992 je ob papeževem obisku v Vidmu izdelala kelih, nato sledi cela vrsta izdelkov, ki so nastali ob priliki kraške ohceti. Predmeti so od tu dalje raznovrstni: okviri za slike, majolike, krožnički, velike vaze, namizne svetilke, stenski in namizni okrasni krožniki ter še številne posode z različnimi namembnostmi in končno stenske glinaste plošče.

Najnovejša dela, vsa z letnico 2001, so res številna in dokazujejo neusahljivo željo po ustvarjanju. Nekatera se navdihujejo ob preteklih dosežkih in nekako nadaljujejo navezovanje na uporabno umetnost s predmeti vsakdanje rabe. Tu so razpoznavni rastlinski motivi, značilni za Osbichevo. Njena velika ljubezen so vse tiste preproste, a ganljivo lepe travniške rože, kar jih premore kraška narava, in hrastovi listi v čudovito razgibanih kompozicijah nežnih barv in premišljenih oblik. Jasna Merku je pri teh izdelkih poudarila, da gre za dokaz velike spretnosti, saj ob njih skoraj ne pomislimo, koliko truda potrebujejo tovrstne stvaritve, preden zaživijo pred nami v svoji popolnosti. Oblikovanje gline, dekoracija, večkratno polaganje v peč in pričakovanje, ali bo končni rezultat tak, kot si si ga na začetku zamišljal - vse to zahteva znanje, a tudi potrpežljivost, iskanje posebnih učinkov, spretnost in občutljivost. Treba je ustvarjati z željo po novem, a hkrati graditi na že doseženem, saj mora biti predmet razpoznaven, nositi mora značilne poteze lastnega ustvarjalca.

Med letošnjimi izdelki se pojavljajo tudi novi postopki in izvirna iskanja v smeri samostojnih dekorativnih predmetov, ki bi jih lahko uvrstili na težko določljivo mejo med stenskimi slikami in skulpturami. Barve so se tudi zreducirale na sami dve, pomnožili pa so se reliefni dodatki.

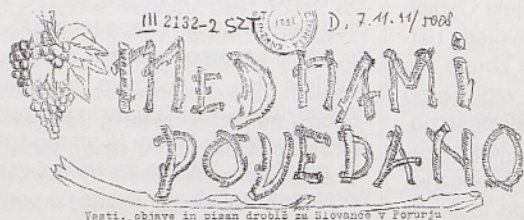
Antološka razstava je bila res bogata, saj nam je nudila izčrpen prikaz preteklega ustvarjanja, predstavljala, kar se rojeva danes, in že nakazala preizkušanje za prihodnost.

Skratka, Gabrijela Osbich je na najboljši način praznovala svojo dvajsetletnico: z obračunom opravljenega dela in s prepričljivim dokazom, da nosi v sebi še veliko ustvarjalnega navdiha.

Magda Jevnikar

Cerkvena oznanila zdomskih Slovencev (2)

V lanskim decembrski številki Mladike smo pričeli s popisovanjem cerkvenih oznanil zdomskih Slovencev. Ti župnijski listi izhajajo v raznih državah sveta in so vez med slovenskimi izseljenci in slovenskimi duhovniki, ki so svoje poslanstvo posvetili slovenskemu človeku, ki se je izselil iz domovine iz različnih vzrokov. Začeli smo z opisovanjem izdaj, ki izhajajo v Evropi. Prvo izmed držav, ki smo jo izbrali, je Nemčija. V tej številki nadaljujemo s popisovanjem župnijskih listov, ki izhajajo v Zvezni republiki Nemčiji.

3. MED NAMI POVEDANO

Vesti, objave in pisan drobiž za Slovence v Porurju.

List je prišel leta 1958 izdajati izseljeniški duhovnik Janez Zdešar v Essen-Altenessnu. Z drugim letom list izdajata duhovnika Ciril Turk iz Oberhausna in Janez Zdešar iz Essen-Altenessna. Knjižnica Dušana Černeta ima eno številko prvega letnika in eno številko drugega letnika. Naslednja številka, ki jo imamo v posesti, je iz leta 1989. V tem letu je podnaslov "Oznanila slovenske katoliške župnije Oberhausen". Z letom 1990 se podnaslov menja v "Oznanilo slovenske katoliške misije Oberhausen", namenjen je Slovencem v škofijah Aachen, Essen, Münster in Paderborn.

V prvem letniku 1958/59 št. 7-8 je poziv Slovencem za sodelovanje v pevskem zboru. "Vsi naši fantje, ljubitelji slovenske pesmi, so prisrčno vabljeni k pevskim zborom v Essenu in Oberhausenu. Dolgo časa smo pogrešali slovensko pesem, končno se nam nudi prilika, da ustanovimo svoja pevska zbora. Naš organist, g. Lojze Lampret, bo prevzel njih vodstvo. En zbor je mišljen v Oberhausenu, drugi v Essenu."

Knjižnica Dušana Černeta ima samo 6 števil. Ob tej priliki prosimo Slovence po svetu in doma, če imajo kaj tega gradiva, da ga velikodušno odstopijo naši knjižnici.

4. MED NAMI POVEDANO

Cerkvena oznanila za Slovence v škofijah Limburg, Mainz in Fulda.

Oznanila izdaja v Frankfurtu Slovenski župnijski urad, ki ga vodi župnik Janez Modic.

Knjižnica Dušana Černeta ima zelo pomankljivo zbirko te periodične publikacije. Ne vemo, kdaj je list začel izhajati. V posesti imamo samo številke 1, 2, 3 iz leta 1993.

V prvi številki iz leta 1993 predsednik župnijskega sveta K. Flajšman, podaja kratek pregled delovanja v letu 1992. Med drugim piše naslednje: "Pozdravljeni rojaki! Leto dni je okrog, leto napora in truda, ki smo ga z vašo in božjo pomočjo kljub mnogim čerem prebrodili. K temu so pripomogla naša mesečna srečanja, saj prijateljstvo podvoji srečo in veselje, bol in tesnobo pa razpolovi.

Dokaz, da naša majhna slovenska skupnost v Frankfurtu še ne odmira, je tudi romanje v Ilbenstadt in k Mariji v Sternbach, udeležba po dolgem času na binkoštnem srečanju v Bottropu, z izkopičkom od naših dveh vesellic (pomembno martinovanje je bilo rekordno obiskano) smo lahko pomagali dvema župnijama v Sloveniji (župniji Svetinje 800 DM in župniji Tolmin 1300 DM), za misijone smo zbrali skoraj 100 DM. Tudi na Miklavžovo nedeljo se nas je precej zbralo. Poleg petnajstih prijavljenih otrok se je pojavilo še drugih devet, da je bilo skupaj 24. Nekateri od otrok in staršev smo videli prvič. Upamo in želimo, da jih bomo večkrat videli tudi pri slovenski maši. Zaradi negotovih razmer v cerkvi Deutsorden smo zamenjali cerkev, s tem v zvezi je tudi sprememba časa slovenske maše. Poljaki in Klaretinci so nam velikodušno dali na razpolago cerkev, dvorano in kapelo. Tudi parkirni prostor je tu lažje najti, saj nam nihče ne zaklepa vrat, kot je bil to primer prej. Na sestanku s predstavniki drugih tujskih župnij nam nekateri celo zavidajo, ker niso tega dosegli kot mi, čeprav smo po številu najmanjši. Zahvalil bi se rad vsem tistim, ki ste nam na kakršenkoli način znali pomagati, ter tistim, ki ste z razumevanjem znali ceniti naš trud. Posebna zahvala še g. župniku, ki se trudi za naše slovensko bogoslužje, čeprav za hrbotom sliši kakšno negotovanje. V zadoščenje pa mu je bila gotovo rekordna udeležba pri božičnih mašah. Vsi slovenski kristjani, ki se neredno ali celo nikoli ne udeležite slovenske maše, pridružite se nam, da nas bo več, saj je v cerkvi in kapeli dovolj prostora za vse. Pridite, da bomo molili v jeziku, v katerem so nas učili moliti naši starši. Ob zaupanju v božjo dobroto naj vas vodita mir in ljubezen v letu 1993. S prijateljskimi pozdravi vaš predsednik župnijskega sveta."

(Dalje prihodnjič)

Nove izdaje pri založbi Mladika

Mzaložba MLADIKA

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 - 370846, fax 040 - 633307,
e-mail: urednistvo@mladika.com

za smeh in dobro voljo

- Ej, natakar, zrezek je trd kot usnje. Že celo uro ga žvečim!

- Kar mirno žvečite dalje! Zaprmo šele opolnoči.

- V čem je bistvo zakonske zveze?

- Bistvo zakonske zveze je, da mož in žena s skupnimi močmi premagujeta skupne težave, ki jih ne bi bilo, ako ne bi bila skupaj.

Kolesar drvi z vso silo po bregu. Ob vznožju stoji policaj in kriči:

- Ustavite, ustavite, luči nimate!

- Bežite, bežite, zavpije kolesar, tudi zavor nimam!

- Mirica, ne jej toliko sladole-da! Mojca ga je kar naprej lizala, zdaj ima pa 39 stopinj!

- Ali pod ničlo, mama?

listnica uprave

DAROV V TISKOVNI SKLAD

Karel Salobir, Ljubljana, Slovenija - 54.992 lir; Vera in Jan-ko Ban, Sesljan - 5.000 lir; Jožko Gerdol, Trst - 10.000 lir; Josipina Mirošic, Trst - 10.000 lir; Pavel Zlobec, Milje - 20.000 lir; Ema Škabar, Trebče - 10.000 lir; Anica Trento Lombardo, Trst - 10.000 lir; Ludmila Nikolič, Alfort, Francija - 20.000 lir; S. Margherita Dovžan, Rim - 20.000 lir; Matejka in Tomaž Petaros, Boršt - 10.000 lir; Nevenka Gruden, Nabrežina - 10.000 lir; Maks Gergolet, Dobrdo - 10.000 lir; Herman Jazbec, Nabrežina - 10.000 lir; Manica in Mitja Petaros, Opčine - 60.000 lir; Marija Pručar, Trst - 20.000 lir.

DAROV V SPOMIN

V spomin na Gregorja Pertota daruje H. P. 100.000 lir za Mladiko.

V spomin na Gregorja Pertota daruje Bogomila Lupinc 50.000 lir za Mladiko.

V spomin na 10. obletnico smrti drage mame daruje Gracijela S. 10 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

- Anica, zakaj se nočeš poročiti z menoj? Veš, taki, kot sem jaz, ne rastejo na vsaki veji.

- Vem, vem... Vem pa tudi, da zelo radi skačejo z veje na vejo.

Lenkica prosi mamo, naj ji prišije gumb na obleko. Mama ima dela čez glavo, zato ji reče, naj si ga prišije sama. Lenkica se loti dela in zavzdihne:

- Res ne vem, kako bi bilo, če ne bi imela sebe!

č 67

II 117 986 2002

900201538,1

COBISS

AVGUST ČERNIGOJ
Futurizem, 1923
Olje na lepenki
50x38,5 cm
Goriški pokrajinski muzeji